

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

DRAGUTIN FELETAR I SUR., 750 GODINA GRADA PRELOGA, 1264.-2014. POVIJESNO-GEOGRAFSKA MONOGRAFIJA, GRAD PRELOG I IZDAVAČKA KUĆA MERIDIJANI, PRELOG, 2015. , 852 STRANICA

Povjesno-geografsku monografiju *750 godina Grada Preloga* koja je ugledala svjetlo dana početkom 2015. izradio je autorski tim istaknutih znanstvenika predvođenih glavnim urednikom članom suradnikom HAZU Dragutinom Feletarom. Knjiga broji impozantnih 852 stranica te sadrži 1100 kartica teksta, veliki broj fotografija, karata te preslika originalnih dokumenata. Prema riječima glavnog urednika ...izvor je to nekoliko budućih doktorskih znanstvenih radova. Monografiju je izdala Izdavačka kuća *Meridijani*, a tiskala Agencija za komercijalnu djelatnost iz Zagreba.

Autori tekstova istaknuti su hrvatski znanstvenici. To su: Željko Tomičić (*Arheološki pregled prošlosti Preloga i okolice od prapovijesti do 13. stoljeća*), Hrvoje Petrić (*Iz povijesti Preloga i okolice od razvijenog srednjeg vijeka do sredine 19. stoljeća*), Vladimir Kalšan (*Pregled povijesti Grada Preloga od 1848. do 1945.*), Stjepan Razum (*Povijest crkve i duhovnog života u župama Prelog, Draškovec i Sveti Juraj u Trnju*), Petra Somek (*Pregled graditeljske baštine na području Gradu Prelogu*) u koautorstvu s Dragutinom Feletarom, Stjepan Hranjec (*Usmena /narodna/ književnost i običaji priločkoga kraja*) i Petar Feletar (*Geografsko-prometni položaj kao čimbenik razvoja*), a u koautorstvu s Dragutinom Feletarom u dva priloga (*Priločka zemlja i ljudi te Kulturni, društveni i sportski život*).

Uz zahtjevan posao uređivanja knjige, najviše je prinosa monografiji dao Dragutin Feletar (*Pregled povijesti školstva u Prelogu, Cirkovljani, Čukovcu, Draškovcu i Oporovcu; Priločki kraj u doba real-socijalizma od 1945. do 1990. godine; Grad Prelog od 1991. do 2014. godine i Prelog svečano proslavio svojih 750 godina*). Zaključujemo da su autori, svaki u svom području djelovanja, ispričali prekrasnu priču o višestoljetnoj povijesti Preloga, Draškovca, Cirkovljana, Oporovca, Hemuševca, Otoka, Čehovca i Čukovca. Ova monografija sustavno prikazuje sve elemente i značajke života i razvoja Grada Preloga tijekom sedam i pol stoljeća te je nezaobilazna za razumijevanje prošlosti, sadašnjosti, a samim time i za planiranje budućnosti.

Međimurski gradić Prelog prvi puta se put pod tim imenom (*Prilog*) spominje u povelji od 6. prosinca 1264. godine kad je kralj darovao zemlju i posjed grofa Lankerta *hospitesima* koji su naselili to područje. Tim je naseljavanjem Prelog postao obrtničko i trgovачko središte Međimurja. Otad je prošlo 750 godina, a Prelog je u tom dugom razdoblju uvijek imao iznimno istaknuto ulogu u životu Međimurja. Razdoblje stagnacije se u 20. stoljeću javilo kao posljedica nerazumne i za žitelje ne samo Preloga, već i cijelog donjeg Međimurja, tadašnje izrazito štetne partijsko-komitetske politike vlasti. Nakon desetljeća svjesnog, dirigiranog i sinkroniziranog posvemašnjeg ignoriranja i degradacije u najniži oblik lokalne uprave i samouprave (tek kao mjesna zajednica), Prelog je 1997. ponovno punim plućima započeo svoj život. Proglašen je gradom i otad se ubrzano razvija kao novo gospodarsko središte u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Za to vrijeme postao je u mnogim područjima nedostajan uzor koji se rado i često spominje. To je naselje smišljenog prostornog i društvenog razvoja koje postaje privlačno mjesto za život.

Povjesno-geografska monografija *750 godina Grada Preloga* svečano je predstavljena u Domu kulture Grada Preloga 27. veljače 2015. godine. Svim nazočnima obratili su se gradonačelnik Grada Preloga Ljubomir Kolarek, predsjednik Gradskog vijeća Grada Preloga Goran Gotal, a riječi pozdrava uputila je i zamjenica župana Međimurske županije Sandra Herman. Gradonačelnik Ljubomir Kolarek zahvalio je svima koji su sudjelovali u izradi monografije, ali i onima koji su svojim radom doprinijeli sadašnjem izgledu Preloga, danas malog gradića čiji se napredak prepoznaće i cijeni u cijeloj Hrvatskoj.

Istakao je želju da ova monografija pronađe put do svake obitelji u Prelogu. Monografiju *750 godina Grada Preloga* predstavili su ovom prigodom dr. sc. Hrvoje Petrić te glavni urednik i autor Dragutin Feletar, član suradnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. To je na neki je način bila završnica proslave 750. godina Grada Preloga.

Na koncu svakako treba istaći da je u poslijepodnevnim satima na dan svečane promocije ove obimne i vrijedne knjige u Multimedijalnoj dvorani Muzeja *Croata insulanus* Grada Preloga održan znanstveni skup pod nazivom *750 godina Grada Preloga*. O povijesti Preloga pritom su nadahnuto govorili autori priloga u monografiji.

Aleksej MILINOVIC

ZNANSTVENI SKUP "DOPRINOS IVE MAŽURANA HRVATSKOJ HISTORIOGRAFIJI", OSIJEK, 3. 12. 2013.

Povodom 85. rođendana Ive Mažurana Državni arhiv u Osijeku, Matica hrvatska – ogrank Osijek i Društvo za hrvatsku povjesnicu Osijek organizirali su znanstveni skup njemu u čast. Znanstveni skup održan je 3. prosinca 2013. godine, u sklopu obilježavanja Dana grada Osijeka, u zgradi Glavne straže Muzeja Slavonije u Osijeku. Na svečanoj sjednici Gradskog vijeća grada Osijeka, 2. prosinca 2013. godine, Ive Mažuran dobio je status počasnog građanina Grada. Organizacijski odbor skupa činili su: Siniša Bjedov, Vesna Božić Drljača, Vinko Ivić, Zita Jukić, Hrvoje Pavić (tajnik), Ivica Završki i dr. sc. Zlata Živaković – Kerže.

Ive (Ivan) Mažuran rođen je 23. studenog 1928. godine u Brušanima u Lici, rano djetinjstvo proveo je u Karlobagu, u Osijek se s obitelji doselio 1942. godine. Studij povijesti završio je 1953. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U Muzeju Slavonije u Osijeku počinje raditi 1954. godine, a 1960. godine na poziv tadašnjeg ravnatelja dr. Kamila Firingera počinje raditi u Historijskom arhivu u Osijeku, od 1969. do 1970. godine bio je ravnatelj Arhiva. Od 1970. do umirovljenja 1994. godine radi u Školskoj knjizi u Zagrebu na mjestu urednika za povijest. Doktorirao je 1990. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U mirovini živi i radi u Zagrebu. Iako je veliku većinu života proveo u Zagrebu, područjem interesa i znanstvenog istraživanja gotovo u potpunosti vezan je uz Osijek i Slavoniju. Upravo ta činjenica opravdava organizaciju i održavanje ovog znanstvenog skupa upravo u Osijeku.

Pozdravne riječi na otvaranju skupa održali su: Siniša Bjedov, ravnatelj Državnog arhiva u Osijeku; Ivica Završki, predsjednik osječkog ogranka Matice hrvatske; Vinko Ivić, predsjednik Društva za hrvatsku povjesnicu Osijek i Ivica Vrkić, gradonačelnik grada Osijeka. Gradonačelnik se rado prisjetio gimnazijskih dana u kojima mu je dr. sc. Ive Mažuran bio profesor i drag prijatelj. Nakon uvodnih riječi tajnik je pročitao čestitku slavljeniku dr. sc. Damira Agićića, predsjednika Hrvatskog nacionalnog odbora za povjesne znanosti. Na skupu je 25 izlagača, izložilo 23 teme.

Izlaganja su kronološki podijeljena u prijepodnevnu i poslijepodnevnu sesiju. Moderatori prijepodnevnih izlaganja bili su: dr. sc. Dubravka Božić Bogović i Vinko Ivić, a popodnevnih: dr. sc. Zlata Živaković – Kerže i dr. sc. Robert Skenderović. Izlaganja možemo podijeliti i u šest tematskih kategorija: srednjovjekovno-osmanski period, demografska povijest, gospodarska povijest, povijest Osijeka, dr. Mažuran kao kulturni djelatnik i bibliografija.

Doprinos dr. sc. Ive Mažurana srednjovjekovno-osmanskom periodu obradili su dr. sc. Krešimir Regan, Pavao Nujić, dr. sc. Korenlija Jurin Starčević i dr. sc. Robert Holjevac. Dr. sc. Krešimir Regan (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb) se ispričao te je njegovo izlaganje *Doprinos Ive Mažurana poznavanju srednjovjekovne fortifikacijske baštine Slavonije s posebnim osvrtom na plemički rod Zapolju* pročitao tajnik. Autor je u svom izlaganju iznio doprinos dr. Mažurana poznavanju srednjovjekovnih utvrda u Slavoniji, posebno srednjovjekovne utvrde Zapolja. Pod mentorstvom prof. dr. sc. Mire Kolar-Dimitrijević student Pavao Nujić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku) pripremio je izлага-

nje *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana povijesti srednjovjekovnog Osijeka*. Autor donosi prikaz objavljenih knjiga i radova dr. Mažurana o srednjovjekovnom Osijeku od prve knjige objavljene 1962. godine. Autor ističe da je njegov doprinos iznimam. Zbog nedostatka izvora autor je u prvim radovima iznio brojne hipoteze, koje je u kasnijim istraživanjima opovrgnuo, no veliku većinu potvrdio je izvorima. Dr. sc. Kornelija Jurin Starčević (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana proučavanju povijesti Osijeka u osmanskom periodu* iznijela je da je dr. Mažuran prvi sustavno istražio povijest osmanskog Osijeka, time je potaknuo sustavna povjesna istraživanja Slavonije i Srijema u navedenom periodu. Najviše pažnje posvetio je vojnoj povijesti, no obradio je i ekonomsku, socijalnu i urbanu povijest grada Osijeka. Dr. sc. Robert Holjevac u izlaganju *Ive Mažuran i osmanska tematika* daje pregled radova o osmanskom periodu dr. Mažurana, njegove spoznaje uspoređuje s ostalim autorima koji su se bavili tim periodom. Posebni fokus autor stavlja na doprinos dr. Mažurana istraživanju Velikog bečkog rata.

Doprinos dr. Ive Mažurana demografskoj povijesti obradili su sljedeći autori: doc. dr. sc. Darko Vitek, dr. sc. Robert Skenderović, mr. sc. Jelena Červenjak, Lidija Barišić Bogišić i doc. dr. sc. Dubravka Božić Bogović. Doc. dr. sc. Darko Vitek (Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu) se ispričao, njegovo izlaganje *Historiografski doprinos Ive Mažurana: komorski popisi – neiscrpno vrelo za povijest Slavonije* pročitao je dr. sc. Robert Skenderović. Dr. Vitek navodi da je dr. Mažuran objavom komorskog popisa najviše pridonio njihovoj afirmaciji, time je otvorio brojne mogućnosti istraživačima gospodarske i demografske povijesti Slavonije krajem 17. i u prvoj polovici 18. stoljeća. Dr. sc. Robert Skenderović (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu) u izlaganju *Značenje Mažuranova objavljivanja komorskog popisa Slavonije iz 1736. za istraživanje povijesti i strukture slavonskih obitelji u 18. stoljeću* ističe veliku važnost Mažuranovog objavljanja komorskog popisa iz 1736. godine za istraživanje gospodarske strukture slavonske obitelji u prvoj polovici 18. stoljeća. Mr. sc. Jelena Červenjak u izlaganju *Popisi stanovništva 1698. i 1736. godine i doprinos dr. sc. Ive Mažurana hrvatskoj demografiji* analizira Mažuranove objavljene komorse popise i pokazuje njihov doprinos demografskoj, gospodarskoj i socijalnoj povijesti. Doktorandica Lidija Barišić Bogišić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) u izlaganju *Ekonomска struktura stanovništva Vukovara u Mažuranovoj knjizi "Stanovništvo i vlastelinstva u Slavoniji 1736. godine"* na temelju komorskog popisa iz 1736. godine ukazuje na ekonomsku važnost Vukovara kao zanatljskog središta Vukovarskog vlastelinstva. Doc. dr. sc. Dubravka Božić Bogović (Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana povijesti stanovništva južne Baranje u novom vijeku* ističe veliki doprinos dr. Mažurana hrvatskoj historiografiji objavljinjem brojnih poreznih popisa. U izlaganju uspoređuje dva Mažuranova porezna popisa južne Baranje iz 1628. i 1695. odnosno 1698. godine.

Doprinos dr. sc. Ive Mažurana gospodarskoj povijesti obradili su dr. sc. Zlata Živaković – Kerže i Hrvoje Pavić. Pod mentorstvom dr. sc. Zlate Živaković Kerže student Hrvoje Pavić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku) održao je izlaganje *Plemstvo i vlastelinstva u radovima dr. sc. Ive Mažurana* u izlaganju autor navodi doprinos dr. Mažurana povijesti plemstva i vlastelinstva Slavonije. Doprinos je vidljiv iz monografija o vlastelinstvu Orahovica i Valpovo, i objavljenih komorskih popisa i članku o plemećkim diplomama pohranjenima u slavonskim muzejima. Dr. sc. Zlata Živaković – Kerže (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavonskom Brodu) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana istraživanju gospodarske povijesti Slavonije i Baranje* ističe važnost znanstvenog djelovanja dr. Mažurana za istraživanje gospodarske povijesti Slavonije i Baranje od 18. do sredine 20. stoljeća.

Doprinos dr. sc. Ive Mažurana poznavanju povijesti Osijeka obradili su sljedeći autori: Josip Vrbošić, Sergej Filipović, Branislav Miličić, Vlado Pest i Luka Pejić. Prof. dr. sc. Josip Vrbošić (Pravni fakultet u Osijeku) se ispričao, te je predavanje umjesto u prijepodnevnoj sesiji predavanje je održao u poslijepodnevnoj sesiji. U izlaganju *O gradskoj (osječkoj) i županijskoj (virovitičkoj) upravi i samoupravi u radovima dr. sc. Ive Mažurana* autor obrađuje Mažuranov doprinos poznavanju povijesti gradskog i županijske uprave u Osijeku. Osvrće se na društvene i gospodarske pogodnosti Osijeka kao gradskog i županijskog središta. Doktorand Sergej Filipović (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) u

izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana istraživanju povijesti školstva* prikazao je dva članka dr. Mažurana koji se odnose na povijest osječkog školstva od druge polovice 18. do sredine 20. stoljeća. Doktorand Branislav Miličić (Muzej Slavonije u Osijeku) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana istraživanju Osijeka* na temelju objavljenih izvora i objavljenih autorskih knjiga obradio je doprinos dr. Mažurana osječkoj historiografiji. Vlado Pest u izlaganju *Izgradnja osječke Tvrđe – povjesna obrada dr. sc. Ive Mažurana* iznosi doprinos dr. Mažurana poznavanju povijesti Tvrđe i izgradnje grada Osijeka. Doktorand Luka Pejić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana istraživanju povijesti radničkog pokreta u Osijeku* iznosi doprinos dr. Mažurana istraživanju povijesti radničkog pokreta u Osijeku i prvom generalnom štrajku 1905. godine. Autor u izlaganju daje smjernice za buduća istraživanja radničkog pokreta u Osijeku. Doktorandica Anamarija Lukić (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Osijek) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana hrvatskoj historiografiji u cjelini* ističe cjelokupnu vrijednost historiografskog rada dr. Mažurana na sustavnom istraživanju povijesti Slavonije u domaćim i stranim arhivima i objavi rezultata istraživanja u obliku objavljenih izvora, monografija i znanstvenih članaka.

Poznavanju dr. Mažurana kao kulturnog i znanstvenog djelatnika doprinijeli su: Vinko Ivić, Mira Kolar – Dimitrijević, Melita Rončević, Franko Mirošević, Goran Rem i Mirjana Foro. Vinko Ivić u izlaganju *Muzeološki rad Ive Mažurana u Muzeju Slavonije u Osijeku (Osrt na djelovanje od 1954. do 1960.)* donosi profil Ive Mažurana kao kustosa Historijskog odjela Muzeja Slavonije u Osijeku, te njegov doprinos inventarizaciji, istraživanju i objavljanju građe. Autor također u izlaganju donosi prikaz onodobnog stanja u Muzeju. Posebno je zanimljivo bilo izlaganje prof. dr. sc. Mire Kolar – Dimitrijević (prof. u miru – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) *Sjećanje na dr. Ivu Mažurana i njegovu arhivsku djelatnost u Osijeku* u kojem se autorica prisjeća poznanstva s dr. Mažuranom dugog gotovo 60 godina. Dr. Kolar – Dimitrijević navodi da je doprinos dr. Mažurana kao arhivista vrlo značajan, jer je zajedno s dr. Kamilom Firingerom utemeljio osječki Arhiv kao suvremenu arhivsku ustanovu. Dr. Mažuran je značajan i zbog toga što je potaknuo objavljanje izvora, kako bi oni bili što dostupniji, te se tako očuvali za buduće generacije. Viša arhivistica Melita Rončević (Državni arhiv u Osijeku) u izlaganju *Doprinos dr. sc. Ive Mažurana razvoju osječkog arhiva* iznosi doprinos rada dr. Mažurana na razvoju osječkog arhiva između 1960. i 1970. godine. Tijekom rada u arhivu dr. Mažuran se isticao u organizaciji arhivske službe, sređivanju i pribavljanju značajnog arhivskog gradiva, u prilog tomu govoriti i činjenica je bio ravnatelj Arhiva od 1969. do 1970. godine. Suradnju s Arhivom nastavio je i nakon odlaska iz Arhiva i Osijeka, objavom članaka u Glasniku arhiva Slavonije i Baranje i objavom njegovih djela u izdanju Državnog arhiva u Osijeku. Dr. sc. Franko Mirošević u izlaganju *Djelovanje dr. sc. Ive Mažurana u Školskoj knjizi* u tri kategorije obrađuje urednički rad dr. Mažurana u Školskoj knjizi: u oblikovanju udžbenika iz povijesti i poznavanja prirode i društva; znanstvenih monografija iz povijesti, ostalih humanističkih znanosti i prijevoda; i autora udžbenika iz predmeta poznavanje prirode i društva. Studentica Mirjana Foro (Filozofski fakultet Sveučilište u Osijeku) izložila je rad *Ive Mažurana i slavonska književnost 20. stoljeća* koji je priredila zajedno s prof. dr. sc. Goranom Remom (Filozofski fakultet Sveučilište u Osijeku). Rad prezentira utjecaj dr. Mažurana na slavonsku književnost u drugoj polovici XX. stoljeća kao glavnog urednika Revije u izdanju Matice hrvatske ogranka Osijek. Izlaganje je pripremljeno na temelju *osječkih paketa* tj. kutija izvorne arhivske građe o djelovanju Matice hrvatske u Osijeku 60-tih godina prošlog stoljeća, koje je dr. Mažuran poklonio Muzeju Slavonije u Osijeku.

Bibliografiju dr. Mažurana u izlaganju *Bibliografija radova dr. sc. Ive Mažurana* kratko su prezentirale mr. sc. Vera Erl i dr. sc. Marina Vinaj (Muzej Slavonije u Osijeku) bibliografija u tiskanom obliku po prvi put će na jednom mjestu objediniti sve rade dr. Mažurana na jednom mjestu. Autoricama se u pripremi konačne verzije bibliografije pridružila i Marija Erl Šafar.

Nakon posljednjeg izlaganja izlagачima i posjetiteljima obratio se vidno emotivan dr. Mažuran. Dr. Mažuran je u emotivnom obraćanju zahvalio sudionicima i organizatorima, istaknuo je da mu je dragو što je na ovom skupu sudjelovao veliki broj mlađih povjesničara koji su svojim izlaganjima dokazali da se njegov gotovo rad isplatio, jer su njegova istraživanja korisna mlađim generacijama povjesničara.

Između prijepodnevnih i poslijepodnevnih izlaganja održano je predstavljanje knjige *Putokaz jednog života – Autobiografske bilješka* dr. sc. Ive Mažurana. Knjigu su predstavili Ivica Završki, dr. sc.

Marina Vinaj, dr. sc. Zlata Živaković – Kerže, dr. sc. Stanislav Marijanović i autor. Knjiga predstavlja vrijedan doprinos poznavanju života i djelovanja hrvatskog intelektualca u drugoj polovici XX. stoljeća.

Izlaganja sa znanstvenog skupa *Doprinosi dr. sc. Ive Mažurana hrvatskoj historiografiji* tiskani su u *Reviji osječkog ogranka Matice hrvatske*. Na znanstvenom skupu sudjelovao je veliki broj povjesničara i ostalih kulturnih djelatnika, brojnošću odaziva i kvalitetom radova opravdano je održavanje ovog znanstvenog skupa u Osijeku za života autora, povodom njegova 85. rođendana. Dr. Mažuran ostvario je iznimski doprinos na istraživanju povijesti srednjovjekovne i *turske Slavonije*, gospodarske povijesti u ranom novom vijeku i povijesti grada Osijeka. Najveći doprinos napravio je demografskoj povijesti objavljinjem komorskih popisa Slavonije (1698. i 1736. godine) upravo zbog toga najbrojnija su izlaganja koja se bave njegovim doprinosom tom području. Brojnošću i kvalitetom radova o Osijeku opravdana je odluka Gradskog vijeća grada Osijeka, da dr. Mažurana nagradi statusom počasnog građanina grada Osijeka.

Hrvoje PAVIĆ

CRIS. ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA KRIŽEVCI, GOD. XVI, BR. 1/2014.

Ovaj broj je posvećen dugogodišnjoj predsjednici povijesnog društva Križevci počasnoj predsjednici Katarini Čavlek u povodu 80 godišnjice života a Ivan Nemet je i ove godine nacrtao naslovnicu Crisa na kojoj Matoš gleda na Križevce obilježene zvonicima crkava i sitnim poljima, te bijelim oblačićima koji lebde nad gradom.

Šesnaesti broj Crisa se sastoji od dva dijela.

Prvi dio se sastoji iz četiri originalna znanstvena rada i tri pregledna. Oni nisu tematski vezani ali su dva rada vezana uz godišnjice 2014.

Prvi takav rad je integralni članak književnika Antuna Gustava Matoša iz 1910. godine koji je priredila Mira Kolar-Dimitrijević. Članak je više puta objavljen ali uvijek skraćivan, te se nikada nije moglo vidjeti bogatstvo ali i kritičnost pa i neka kriva gledanja Matoša na njegovo vrijeme. Živeći dugo godina u inozemstvu, to jest u Srbiji, Francuskoj, Švicarskoj i Italiji bio je izložen stranim utjecajima koji su utjecali na njegove stavove.

Vrativši se poslije 15 godina u Hrvatsku Matoš je zatekao posve drugačiju Hrvatsku nego što je bila Hrvatska 1895. ali je bio razočaran što ta Hrvatska nije bila pravaška kako je on očekivao, već su prevladali drugi utjecaji a društveni život je bio još komplikiraniji nego ranije. No Matošev članak o Križevcima nije napisao na brzinu i mislim da pripada skupini najljepših Matoševih eseja u kojem možemo osjetiti ljepotu Križevaca, njegovu tradicijsku kulturu, njegove nosioce kulture i prosto je čudo da je Matoš kao Slavonac sve to uspio spoznati, prezentirati i izložiti. Ja sam se kao autorica potrudila ne samo oko analize članka, opravдавajući donekle autora zbog njegovih krivih misli, već sam iznijela i sve veze Matoša s Križevčanima tijekom njegovog života.

Drugi članak vezan je uz stotu obljetnicu Prvoga svjetskog rata ili bolje reći uz profesora povijesti Antu Neimarevića koji je od 1927. do 1929. radio u Križevcima na gimnaziji i učiteljskoj školi pa se i oženio Križevčankom. Napisao ga je dr. Ivan Peklić, voditelj Zavoda HAZU u Križevcima, znanstvenik kojega zanima kultura i književnost jednako kao i povijest. Peklićev rad se sastoji od tri djela. U prvom je opisao životopis Neimarevića koji ga je kao aktivnog učesnika Prvoga svjetskog rata, rođenog u Bosni, odredio i u kasnijem životu. U drugom dijelu usporedio je Neimarevićeve brojne feljtone s onime što je pisao Miroslav Krleža kao najpoznatiji naš pisac o Prvom svjetskom ratu i zaključio da je Neimarević u nekim opisima čak i bolji, stvarniji i točniji od velikog hrvatskog pisca. Neimarević je bio u sastavu prvog bosanskohercegovačkog pješadijskog regimenta Četvrtog bataljona te je sudjelovao u ratu u Galiciji, ali je doživio i Brusilovljevu ofenzivu 1916. u Galiciji, a tijekom 1917. je ratovao na Soči gdje je i ranjen. Pišući u svom sarkastično-tragičnom tonu Peklić donosi i stihove koji su se čuli u Bosni u vrijeme mobilizacije. "Reci mama, kuda nam ode tata? - pita dijete. Ode u mobilizaciju! A šta je mama mobilizacija? Mobilizacija ti je sine kad ostaneš bez oca" (str. 32). A tako je i bilo. Znaju se

operacije u Prvom svjetskom ratu, ali broj naših ljudi koji je stradao na različitim frontovima a onda i od španjolske gripe je još uvijek nepoznanica. Nadgrobni spomenici podignuti 1916. i 1917. palima u ratu većinom su nestali tijekom dvadesetog stoljeća, a pojedinačni su vrlo rijetki jer je poznato da obitelji njeguju kult svojih mrtvih u obitelji 30-ak godina, a tada uslijed dezagrarizacije i velikih nutarnjih migracija u našoj zemlji dolazi do zaborava obiteljskih grobova i sve je prekriila trava. U trećem dijelu Peklić je stavio težište na Neimarevićevu knjigu "1914 godina", koja je izašla 1937 godine i koja je jedina knjiga s tim naslovom u našoj zemlji i jedina u Hrvatskoj koja je do nedavno održanog znanstvenog skupa u Hrvatskom institutu za povijest opisivala što se je zbivalo prvih dana 1914 godine u Bosni i kako je tamo tekla mobilizacija. Ne mogu drugo nego pohvaliti ovaj minuciozni Peklićev rad koji je pisan sa znanjem i s razumijevanjem ali i s osjećajem za Neimarovića, i moram se složiti s njime da je ovaj profesor koji je živio u četiri politička sistema nepravedno zanemaren u našoj historiografiji i književnosti i da mu treba dati ono mjesto koje mu pripada s obzirom na njegovo djelovanje na strani HSS-a u Križevcima ali i na njegovo pisanje o povijesnim temama kojima se drugi nisu usudili baviti (Prvi svjetski rat i povijest plemstva). Članak je opremljen kartama i slikovnim materijalom.

Treći članak je rad Ranka Pavleša "Jedan kaštel i jedna međa. tj. Kaštel Guščerovec i međašenje između Vrbovca i Gradeca". Pavleš koji ima peh da nije po struci povjesničar autor je izvrsne knjige "Podravina u srednjem vijeku" čiji je prikaz u ovom broju Crisa dao Ivan Valent iz Koprivnice. I članak Pavleša objavljen u Crisu pisan je na razini kvalitetnog izvornog povijesnog rada. I ovaj članak se sastoji od dva dijela. U prvom se analizira diobena isprava iz 1476. godine s opisom podjele imanja Guščerovec nakon smrti bana Damjana od Litve. Pažnju izaziva neobično detaljan opis kaštela Guščerovec i njegovih sela. Drugi dio rada analizira prezimena sitnog plemstva na osnovu jednog dokumenta o razgraničenju između rakovečkog vlastelinstva i dubravske provincije zagrebačkog biskupa iz 1514. godine. U dokumentu se spominju 68 plemića i Pavleš zaključuje da od spomenutih čak 48 velikaša imalo i prezime, što je vrlo neuobičajeno za ono vrijeme, a 21 prezime završavalo je na -ić. Zaključuje da krajem srednjeg vijeka na spomenutom području prevladava formula: ime, prezime i pridjek po posjedu i da izostaje ime oca iza imena kako je bilo uobičajeno. Svakako ovaj rad otvara jedan zanimljiv problem.

Dr. Hrvoje Petrić iz Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu opisuje presevljavanje Predavaca iz područja koje su držali Osmanlije. na područje Varaždinskog generalata. Bili su to katolici iz različitih mjesta s područja Slavonskog kraljevstva. Zahvaljujući Petriću koji je rasvjetlio zbivanja u do tada nama gotovo nepoznatom 17. stoljeću na području Varaždinskog generalata u svojoj izvanrednoj disertaciji *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*. koju je objavila 2012. koprivnička izdavačka kuća Meridijani i Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju koje danas vodi dr. Hrvoje Petrić treba ubrojiti i razrješenje problema Predavci čije ime nosi i jedno mjesto u blizini prema Bjelovaru. Dr. Petrić koristi sve raspoložive izvore i literaturu koja postoji za ovu temu. On koristi i Radoslava Lopašića, i Dominika Mandića, i Fedora Moačanina i Zlatka Kudelića i Stjepana Pavičića koji je objavio monografiju o podrijetlu naselja i govora u Slavoniji još 1953., te na temelju svega toga donosi jedini mogući ispravni zaključak to jest da su Predavci došli iz Slavonije a ne iz Bosne i Hercegovine.

U preglednom radu dr. Zdenko Balog razrješava atributivne probleme vezane uz freske crkve Majke Božje Koruške u Križevcima koje su naslikane 1726. a koje veže uz bliskog suradnika donjo štajerskog majstora Franza Ignaza Josefa Flurera a nikako uz pavlinski slikarski krug. Rad je opremljen vrlo kvalitetnim slikama u boji

Doktorand Domagoj Sremić posegnuo je za jednom gotovo suvremenom temom iz crkvene povijesti. On je prikazao marijanske i mariološke kongrese koji su održani 1971. u Zagrebu i Mariji Bistrici kao početke normalizacije odnosa između Svetе Stolice i vlade socijalističke federativne Republike Jugoslavije poslije Drugog vatikanskog koncila. Bila je to posljedica i rada kardinala Franje Šepera što je imalo pozitivnih učinaka na katoličku vjeroispovijest u Hrvatskoj usprkos društveno-političkim previranjima 1971. godine. Vjerska tolerancija u ekumenskom duhu bila je nužna za dalje održanje multikonfesionalnog i multikulturalnog jugoslavenskog društva i bila je u interesu objiju strana. Svakako zanimljiv članak i važan za bolje razumijevanje sadašnjih odnosa države i crkve.

Poslije završetka Domovinskog rada iz policijskih arhiva predani su Hrvatskom državnom arhivu mnogi zapisnici o saslušanjima uhapšenih i streljanih dužnosnika iz Nezavisne države NDH. U svojim iskazima pred smrt ovi su dužnosnici često mnogo toga iznijeli na vidjelo. Zapisnik od saslušanju uglednog intelektualca i profesora dr. Julija Makaneca od 26. svibnja 1945. nakon što su ga Saveznici isporučili već 18. svibnja 1945. iz engleskog zatočeničkog logora Spittal na Dravi jugoslavenskim vlastima, ovog rada Željko Karaula i doc. dr. Ivica Miškulin pronašli u fondu dr. Bogdana Krizmana. Autori su objavili cijeli zapisnik koji govori o Makančevom djelovanju za vrijeme NDH-a, ali su autori donijeli i njegovu biografiju, osobito za vrijeme dok je bio profesor i ravnatelj Bjelovarske gimnazije a i bjelovarski gradonačelnik. Makanec je pisao i filozofske radove i nije bio ekstremni nacionalist prije 1941 godine, pa ga je već i Višeslav Aralica pokušao prikazati u drugom svjetlu. Ovaj zapisnik o saslušanju prof. Makaneca, rođ. 19. IX. 1904. u Sarajevu, kod Vojnog suda radi ratnog zločina kao ministra narodne prosvjete od 1943. do 1945., ali zaduženog već 1942. za duhovni odgoj ustaške mладеžи, bilo je izuzetno kratko. Makanec je prilikom saslušanja pokušao objasniti svoj rad kao ministra, otklanjajući sudjelovanje u bilo kakvim zločinima, te je čak zamolio da mu se dodijeli kao odvjetnik dr. Mežnarić iz Zagreba, poznat po pravednosti, ali toj molbi očito nije udovoljeno, te je osuđen 6. lipnja 1945. po Vojnom суду II. Jugoslavenske armije u Zagrebu u procesu protiv dr. Mile Budaka i drugih visokih dužnosnika NDH-a i strijeljan po kratkom postupku već 7. lipnja 1945.

Drugi dio časopisa čine prikazi, osvrti i obavijesti koje su izvanredno bogate te imamo 12 naslova, dakle toliko koliko ima mjeseca u godini.

Ivan Dečak, rodom iz Ravna, koji priprema novu veliku monografiju o spomenicima i ljudima svoga kraja nakon što je i 2001. objavio knjigu *Raven i okolica*, opisao je znamenite Zdenčaje iz Velikog Ravna. Ova se obitelj doselila u Veliko Ravno u drugoj polovici 18. stoljeća, najvjerojatnije iz Turopoljja. Nikola Zdenčaj bio je gospodarstvenik, pravnik, političar, zagrebački veliki župan a i potomci su bili glasoviti, pa je stariji sin Aleksandar kao Ilirac ispjевao pjesmu "Puna srca, pune čaše". Osobitu pažnju posvetio je Eduardu pl. Zdenčaju Zahromićgradskom (1802.-1874), ravenskom, čanjevečkom i dubovečkom vlastelinu i utemeljitelju brojnih hrvatskih institucija. Izvrstan rad koji sugerira da bi se o ovoj obitelji mogla napisati i posebna monografija, jer su pokrili čitavo 19 stoljeće. A možda bi trebalo održati o posebni znanstveni skup kako bi Zdenčaji dobili svoje mjesto u okviru hrvatske povijesti poput Ožegovića.

Tanja Baran iz Udruge za promicanje znamenitih Križevčana "Dr. Stjepan Kranjčić" opisala je znanstveni skup Hrvatska književnost kršćanskoga nadahnuća - prošlost i suvremenost" koji je održan u Križevcima 25. listopada 2014. godine. Sadržaj skupa ukazuje na veliko bogatstvo dosta zanemarene hrvatske književnosti kršćanskog nadahnuća. Radovi s ovom skupu biti će tiskani u časopisu *Kroatologija* Hrvatskih studija u 2015. a najava Ivana Miklenića glavnog urednika Glasa Koncila upućuje da će se ova istraživanja i dalje nastaviti. Obrađeni su stvaraoci starijeg razdoblja hrvatske književnosti u prvom dijelu, a drugi dio sesije posvećen je književnicima druge polovici 20 stoljeća s naglaskom na komunističkom razdoblju te su ovi književnici koji su stvarali i u emigraciji prilično nepoznati javnosti.

Ivana Skuhala Karasman iz zagrebačkog Instituta za filozofiju prikazala je knjigu s pismima Eleonore Felicite grofice Drašković grofu Ivanu VIII Draškoviću Nepomuku koju je objavio dvor Trakošćan 2013. godine. Pisma su pisana u razdoblju od 1767. do 1770 godine i vrlo su zanimljiva za našu spoznaju kako su živjeli velikaši i osobito plemkinje na našim prostorima.

Izvrsnu knjigu Ivana Peklića o križevačkoj tragediji Nini Vavri u hramu hrvatske Taliye objavljene u Križevcima 2010. prikazao je doktorand Željko Karaula. Peklić je već 2001. objavio knjigu o prvoj hrvatskoj primadoni grofici Sidoniji Rubido Erdedi, a sada je taj opus nastavio biografijom Nine Vavre, glumice, umjetnice i književnice koja je živjela od 1879. do 1942..

O zborniku *Varaždin i sjeverozapadna Hrvatska u Velikom ratu 1914. - 1918.* koji je nastao nakon prvog znanstvenog skupa u Hrvatskoj o Prvom svjetskom ratu 3 i 4. srpnja 1914. piše o članku svakog referenta doktorand Tomislav Bogdanović, koji je na tom skupu s Valentinom Papić Bogadi izložio referat "Kraljevsko više gospodarsko učilište i ratarnica u Križevcima za vrijeme Prvoga svjetskog rata." Uvodni referat u ovom zborniku napisao je akademik Petar Strčić a ostali radovi odnose se uglav-

nom na uže područje Varaždina i Varaždinskih toplica odnosno na 16, Varaždinsku pukovniju. Dva referenta opisuju desolatne prilike na području sjeverozapadne Hrvatske potkraj i nakon Prvoga svjetskog rata. Jasna Požgaj opisuje pak stanje u Međimurju za vrijeme rata, a Biserka Vlahović obradila je djelovanje dobrovoljnih vatrogasnih društava na području sjeverozapadne Hrvatske. Ovaj zbornik u izdanju varaždinskog zavoda HAZU svakako je vrijedan prilog povijesti Prvoga svjetskog rata.

Prof. Josipa Sokač Bogdanović dala je sadržaj zbornika koji je izdalо Povjesno društvo Koprivnica, Meridijani i Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju povodom 80. obljetnice Mire Kolar-Dimitrijević s time da se na skupu govorilo samo o Kolaričinim radovima o Podravini i ponešto Slavoniji.

Robert Čimin, arheolog i urednik Podravskog zbornika, prikazao je monografiju etnografske Vesne Peršić Kovač "Zapisи из podravske svakodnevице" u koju su uvršteni rezultati istraživanja ove kvalitetne etnografske o Podravini. Ona je u direktnom kontaktu s ljudima prikupila velik broj podataka, koji su obrađeni u pet tematskih skupina a Božica Jelušić je napisala knjizi lijep predgovor citirajući riječi jednog stranog autora. "Ništa ne može propasti što su prihvatile čvrste ruke uspomena".

Odmah u nastavku Vesna Peršić Kovač prikazala je knjigu doktorice medicine Tereze Salajpal "Život i običaju u Goli tijekom dvadesetog stoljeća," koju je 1914. objavio Podravsko-Prigorski ogranak Društva hrvatskih književnika. Mislim da je svaka knjiga o Prekodravlju izuzetno vrijedna pažnje a posebnu vrijednost zaslužuje raščlamba složene socijalno-ekonomske strukture stanovništva tog područja kao i detaljan prikaz narodnih običaja koje je mogao poznavati samo netko tko je rođen i odrastao u toj sredini ali i koji nikada nije prekinuo vezu s rodnim krajem.

Božica Anić dala je prikaz 13.-og broja časopisa *Podravina*, a Božena Kušenić objavila je sadržaj 14.-og broja iz kraja 2014. godine. U ovom broju posebno privlači čanak Miroslava Belobrka o korisnicima socijalne pomoći kao indikatoru siromaštva na području Koprivničko-križevačke županije od 2002. do 2011. godine a Krunoslav Arač je opisao 15 najinvazivnijih vrsta biljaka na istom području. Imamo u ova dva broja *Podravine* mnogo zanimljivih članaka iz svih grana privrede i kulture koje zbog vremena i ove prezentacije ne možemo iznositi.

I konačno obavezni rad Izvješća o radu Povjesnog društva Križevci u 2013. godini kojega je napisao predsjednik društva Ratislav Matić. Sastanci Izvršnog odbora i godišnja skupština održani su početkom godine, a onda su zaredale izložbe, predavanja, promocije, s time da je su navedeni i učesnici značajnog znanstvenog skupa 110 godina djelovanja Hrvatske seljačke stranke koji je održan 11. i 12. travnja i na kojem je sudjelovalo 30 povjesničara.

Zanimljivo je koliko je vrijednog teksta stalo u ovaj ponešto smršali broj *Crisa*, što je dobrim dijelom i posljedica dugotrajne krize. Mislim da nije ništa izgubio na vrijednosti, te zahvalu dugujemo i glavnoj i odgovornoj urednici dr. Tatjani Tkalčec, pomagačima izdavanja časopisa, osobito prof. Tereziji Horvat, ali i autorima.

Povijest nosi pečat vremena, pa tko ne zna povijest ne može planirati ni budućnost. A *Cris* u tome za područje Križevaca ima značajnu ulogu. To je časopis koji bilježi činjenice, događaje, pojave i osobe i otkriva i objašnjava prošlost ovog kraja. Povjesničari ne trebaju i ne smiju manipulirati poviješću oni ju trebaju iznositi najistinitije što mogu, uvažavajući da su samo ljudi, objašnjavajući eventualno zbijanja na osnovu činjenica. No konačne zaključke ipak treba prepustiti čitaocima, koji će reći zadnju riječ. Križevčani stoga trebaju čitati *Cris* jer su vezani s njime neraskidivim i nevidljivim vezama. Drugog svjedoka zbijanja prošlosti i sadašnjosti nema! A križevačka povijest je neiscrpna samo ju treba izvući iz prašnjavih arhiva i obiteljskih albuma.

Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ

KOPRIVNIČKI KNJIŽEVNI GODIŠNjak 2014., OGRANAK MATICE HRVATSKE KOPRIVNICA, KOPRIVNICA, 2014., 229 STR.

"Koprivnički književni godišnjak" nakon godinu dana stanke ponovno je izašao krajem 2014. godine. Urednički je posao obavio pokretač "Godišnjaka" Darko Pero Pernjak, a osnovna je konцепција ostala ista. Naglasak je ponovno stavljen na stvaralaštvo autora s područja Podravine pri čemu je važno napomenuti da su osim Koprivničanaca zastupljeni i autori iz Križevaca, Đurđevca, Virja, Molvi, Kalinovca, Legrada, Đelekovca... Takva uključivost svakako je dobra strana "Koprivničkog književnog godišnjaka" s obzirom da sve sredine nemaju vlastite publikacije u kojima bi autori mogli kontinuirano objavljivati. Iako stvaralaštvo predstavlja glavni i najveći dio "Godišnjaka" nimalo manje zanimljivi nisu ni ostali dijelovi među kojima se kao novitet izdvaja rubrika "Razgovor godine".

Upravo se "Razgovor godine" nalazi na početku "Godišnjaka", a kroz njega je predstavljen književnik Božidar Prosenjak rodom iz Kuzminca kraj Koprivnice. Ovaj se iscrpan razgovor dotiče različitih tema polazeći ponajprije od književnosti i pojave nerazdvojnih od nje. Prosenjak progovara o osobnim književnim i životnim uspjesima, ulozi književnosti u društvu, stanju hrvatskog nakladništva i položaju književnika u Hrvatskoj. Posebno ističe svoju povezanost sa zavičajem i napominje da se Podravina pokazala kao "rasadnik umjetničkih talenata". Razgovor s Božidarom Prosenjakom stoga na dobar način uvodi u dio "Godišnjaka" posvećen književnom stvaralaštву.

Kao što je i za očekivati, u "Godišnjaku" se našlo vrlo različitih ostvarenja, a kako bi bilo nezahvalno nekoga isticati, valja barem napomenuti da se među 41 autorom nalaze i oni već afirmirani kao i oni koji se tek probijaju na književnu scenu. Svakako je značajno da se pruža prilika i mladim autorima ne izdvajajući ih od ostalih u posebne kategorije. U ovom izdanju "Godišnjaka" osnovne informacije o stvarateljima saznajemo iz kratkih biografija objavljenih nakon njihovih tekstova. Na prvi pogled može začuditi što su autori nanizani po abecednom redu, a ne po kriteriju književne vrste ili žanra njihovih tekstova. Takva se odluka može opravdati željom da se naglasak stavi na cijeloviti prikaz stvaralaštva autora s obzirom da su se neki od njih predstavili raznovrsnim tekstovima. Isto tako, ima tekstova koje je teško staviti u žanrovske okvire, što je u skladu s postmodernim pristupom književnosti. Među stvaralačkim ostvarenjima objavljenima u ovom "Godišnjaku" očekivano prevladavaju pjesme i kratke priče većim dijelom pisane na standardnom književnom jeziku. Ipak, nije zanemariv broj ostvarenja pisanih u potpunosti ili jednim dijelom na kajkavskom što svjedoči o svijesti autora o raznolikosti jezičnih mogućnosti. Tematika i stil pisanja variraju od autora do autora jer "Godišnjak" ne zadaje ograničenja u tom pogledu. Takav koncept stoga omogućuje pregled raznolikosti stvaralaštva autora s širem koprivničkog područja.

Dio ovog "Koprivničkog književnog godišnjaka" naziva "Spomenek" posvećen je Slavku Fijačku, pokojnom koprivničkom književniku i značajnom prosvjetnom i kulturnom djelatniku. Uz dva teksta o njegovom životu i književnom radu, objavljena su i četiri njegova soneta. Na kraju "Godišnjaka" nalaze se "Književna promišljanja" kroz koja sedam autora nudi svoja zapažanja o različitim književnim pojavama. Dio tih promišljanja zapravo su prikazi knjiga, a dva teksta odnose se na Franu Galovića čija se 100. godišnjica smrti obilježila u godini izdavanja "Godišnjaka". Davanje prostora i tekstovima o književnosti, a ne samo književnim tekstovima govori o nastojanju da se književnost sagleda i prezentira na više razina.

Urednik Darko Pernjak na početku "Godišnjaka" napominje da priželjuje bolji položaj podravskih autora na hrvatskoj književnoj sceni. "Koprivnički književni godišnjak" svakako može pomoći u ostvarenju te želje ako nastavi redovito izlaziti te se nametne kao nezaobilazni književni punkt najprije u Podravini, a zatim i šire. Sad već prepoznatljivi vizualni identitet, poznata književna imena koja objavljaju u "Godišnjaku", ali i otvorenost za amatera i početnike neke su od ključnih prednosti "Godišnjaka". Prostora za napredak uvijek ima, a ima i potrebe za publikacijom koja bi okupljala, široko rečeno, ljude koji se na različite načine bave književnošću. Upravo se zbog toga "Koprivnički književni godišnjak" može smatrati dobrim pokazateljem stvaralačkog potencijala ovog dijela Podravine.

KAMILO DOČKAL: POVIJEST PAVLINSKOG SAMOSTANA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U LEOGLAVI, GLAS KONCILA, ZAGREB, 2014., 514. STR.

Knjigu *Povijest pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Lepoglavi* je ostavio u rukopisu zagrebački kanonik Kamilo Dočkal (1879.-1963.) još 1953. godine, a izdana je 2014. godine u uredništvu mons. Andrije Kišičeka, lepoglavskog župnika, dr. sc. Sanje Cvetnić i dr. sc. Danka Šoureka.

Knjiga se sastoji od dvije cjeline: *Pavlinski samostan Blažene Djevice Marije u Lepoglavi* i *Veza pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije sa svjetom*. Prije tih dviju cjelina nalaze se *Predgovor* i *Uvodne studije*.

Najprije se u *Predgovoru* čitateljima obratio varaždinski biskup Josip Mrzljak, koji je prema *Hrvatskom općem leksikonu* dao povjesne podatke o Lepoglavi, navodeći broj stanovnika prema pojedinim godinama, spominjući Franju Tuđmana i Alojzija Stepinca kao najpoznatije zatvorenike lepoglavskog zatvora te lepoglavsku čipku kao najpoznatiji lepoglavski proizvod i ukratko opisujući povijest župe Lepoglava. Na kraju se zahvaljuje svima koji su se potrudili napisati i prikupiti građu o samostanu u Lepoglavi.

Uvodne studije se sastoje od dva članka. Prvi članak *Kamilo Dočkal i Lepoglava* je napisao dr.sc. Danko Šourek, a donosi biografske podatke o crkvenom povjesničaru i zagrebačkom kanoniku Kamilu Dočkalu, povjesne podatke o samostanu Blažene Djevice Marije u Lepoglavi, o pavlinskom redu, analizu gotičke i barokne umjetničke prošlosti Lepoglave te podatke o djelovanju slikara Ivana Krstiteљa Rangera.

Dругi članak *Lepoglavska crkva Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije kao Campo Santo hrvatskih velikaša* je napisala dr.sc. Maja Žvorc, a donosi imena hrvatskih velikaša koji su pokopani u spomenutoj lepoglavskoj crkvi.

Nakon toga slijedi prvi i drugi dio knjige koje je napisao sam Kamilo Dočkal. Prvi dio *Pavlinski samostan Blažene Djevice Marije u Lepoglavi*, koji se sastoji od 64 naslova, u svom uvodnom dijelu donosi popis literature i izvora koje je Dočkal koristio pri pisanju ove knjige, a od kojih se najviše ističu vrela Ivana Kristolovca i Nikole Bengera.

Nakon toga se na temelju povjesnih izvora opisuju prirodne ljepote koje okružuju pavlinski samostan, raspravlja se odakle ime Lepoglava te se govori tko je držao Lepoglavu kao svoj posjed prije dolaska pavlina. Zatim se raspravlja o točnoj godini osnivanja lepoglavskog samostana i govori o Hermenu II. Celjskom, osnivaču lepoglavskog samostana. Poslije toga se navode posjedi i povlastice lepoglavskog samostana te imena darivatelja tih posjeda i povlastica. Slijedi opisivanje propasti stare Lepoglave krajem 15. stoljeća zbog osmanskog pustošenja. Tu se navode i borbe oko posjeda lepoglavskog samostana, nasilja pojedinih plemića nad pavlinskim samostanom i prelasci pavlinskog samostana u posjede pojedinih plemića. Osim toga, navode se i opisuju sakralne građevine lepoglavskog samostana i njegovi nesakralni dijelovi, a posebno velikaške kapele. Zadnjih nekoliko naslova govori o osnutku važnih škola koje su imale sjedište u samostanu, gradnji nekih samostanskih građevina te se donosi popis riznice lepoglavske crkve.

Dругi dio *Veza pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije sa svjetom* se sastoji od 61 naslova, a donosi popis znamenitih ljudi pokopanih u lepoglavskoj crkvi, popis pavlinskih kuća u Varaždinu i povjesne podatke o istima. Nakon toga se, kao i u prvom dijelu, navode novi sukobi oko pavlinskih posjeda te posjedi i povlastice darivane lepoglavskom samostanu te se navode značajni događaji vezani uz lepoglavski samostan. Poslije toga se iznose izvještaji provincijala o ustroju i radu pavlinskog reda te stanju pavlinskih samostana, opisuje se gospodarsko stanje samostana te se donosi popis redovnika lepoglavskog samostana 1770. godine podijeljenih na redovnike svećenike, bogoslove, physice i converse. Osim toga, govori se o građevnoj djelatnosti priora u 18. stoljeću, o odnosima između pavlina i kmetova te o Lepoglavi kao o *locus credibilis*, gdje su mnogi rado pohranjivali svoje spise i dragocjenosti. Zadnji naslovi govore o ukinuću pavlinskog reda, zapljeni lepoglavske imovine i ono što je ostalo lepoglavskoj crkvi i njenim kapelama od imovine nakon ukinuća pavlinskog reda te se donosi popis vikara i priora lepoglavskog samostana. Zadnji dio drugog dijela govori o daljnijim zgodama lepoglavskog samostana, odnosno o stanju pavlinskog samostana u državnom vlasništvu nakon ukinuća pavlina, o stanju samostana u vlasništvu čazmanskog kaptola i prenamjeni samostana u kaznionicu.

Zadnji dijelovi knjige donose podatke o izvornom tekstu Dočkalova djela te fotografije sakralnih objekata lepoglavskog samostana.

Nižući povijesne događaje od osnivanja lepoglavskog samostana 1400. godine pa sve do njegovog ukinuća 1786. godine i kasnijeg pretvaranja u kaznionicu 1854. godine, Kamilo Dočkal je omogućio uvid u najslavnije doba lepoglavske prošlosti, dajući do znanja da Lepoglava nije samo kaznionica, već ima bogatu povijesnu i kulturnu prošlost, zahvaljujući djelovanju pavlina.

Matej IŠTVAN

**ZDRAVKO SELEŠ, GALOVIĆ I ZAĐNE STVARI: PODRAVSKI ESEJI I ZAPISI;
DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA PODRAVSKO-PRIGORSKI OGRANAK,
BIBLIOTEKA RUKOPIS, KOPRIVNICA, 2014., 204 STR.**

Nakon što se 2012. godine Zdravko Seleš predstavio knjigom "Snovi i sjene / Senje i tenje / Songoj kaj ombroj", u kojoj je sabrao sukus svega onoga što je pisao od samih svojih književnih početaka, sada je pred nama knjiga za koju su odabrani isključivo eseji i zapisi. Iako nam podnaslov knjige govori da se radi o podravskim esejima i zapisima navodeći na pomisao da je područje interesa isključivo Podravina, ima tu i ostalih tema koje pokazuju širinu autorovog djelovanja. Ipak, knjiga ostaje usmjerena na zavičaj jer je autor Podravac i kajkavac, koji to ističe i potvrđuje već u naslovu spominjući *zađne stvari*.

Motiv zavičaja provlači se kroz cijelu knjigu, a indikativno je spomenuti da se na koricama knjige nalazi autorov rukopis iz teksta "Jesmo li izdali Galovića ili o zavičaju kao temi nagrade 'Fran Galović'" i to dio rečenice kojom se upravo pokušava definirati zavičaj: "Zavičaj je subjektivna kategorija, osjećaj, odnosno skup osjećaja koje nosimo sa sobom od djetinjstva, u kojem smo obično bili zaštićeni ljudskom obiteljskom jajeta i zato je život u zavičaju, iza kojeg se skriva ta sigurnost djetinjstva, vrlo često najbolji, najsretniji dio našeg života, kojemu se želimo vratiti, za kojim galovićevski čeznemo kao za sigurnom lukom." Shvaćen na taj način, zavičaj može predstavljati sreću, ali i izazivati negativne emocije poput čežnje za izgubljenom sigurnošću koju je teško ponovno pronaći. U svakom slučaju, zavičaj, potraga za njime i potraga za sobom u njemu predstavljene su kao teme kojima se književnici često vraćaju.

Zdravko Seleš je u čitanju djela zavičajnih autora i autora koji pišu o zavičaju pronašao dobar poticaj za vlastita promišljanja. Nekima se od autora stalno vraća pa su im tako posvećene čitave cjeline u knjizi. To su Božica Jelušić o kojoj se progovara u prvoj cjelini knjige naziva "Anatomija pjesmopjevanja Božice Jelušić" i Ivan Golub kojemu je posvećena cjelina "Golubovi glasi mudrosti z djetinjstva i zavičaja". Prvi tekstovi o ovim velikim književnicima datirani su u 1991. godinu, a autorov interes za njihovo stvaralaštvo održao se do danas. U cjelinama "Podravska arkadija – zavičajne skice i portreti" i "Kak preda kajkavska slava" Seleš piše i o nizu drugih književnika, umjetnika i fenomena vezanih uz Podravinu i kajkavtinu. Dobro poznatim književnicima poput Krleže i Sudete pristupa na novi i drugačiji način, upozorava na nedovoljno prepoznate vrijednosti autora kao što su Petar Grgec i Đuro Rašan, a osvrće se i najmlađe autore s podravskog područja poput Marka Gregura.

Osim toga, u knjigu je uvršteno nekoliko zapisa o Đurđevcu i đurđevečkom Starom gradu ("Đurđevac, znamen Podravine", "Stari grad – uvijek u mom oku") i o značaju vinograda i "goričarenja" za Podravce ("Stara klet", "Belevine, podravska jesen"). Iako se u njima ne obrađuju književne pojave, književnost se ovdje provlači kroz upečatljive slike, stihove i reminiscencije. Od zavičaja, koji je upravo u navedenim zapisima snažno prisutan, autor se odmiče u predzadnjoj cjelini knjige pod nazivom "Intermezzo: ino i esperantiana" kako bi pokazao i ostala područja kojima se bavi. Tu važnu ulogu ima esperanto, odnosno tekstovi izvorno napisani za esperantsku publiku, koji su za potrebe knjige prevedeni na hrvatski jezik ("Grobnica za Danila Kiša", "Dundo Maroje: Komđija o ljudima nazbilj i ljudima nahvao", "Novi realizam Mikaela Bronštejna ili mali traktat o čitatelju"). Ovi tekstovi djeluju dvo-

jako: esperantistima približavaju autore s našeg područja dok neesperantistima približavaju esperantsku književnost i kulturu. Nakon "Intermezza" i svojevrsnog odmaka od zavičaja autor mu se vraća u posljednjoj cjelini "Galovićiana ili utjehe zavičaja" u kojoj su promišljanja o zavičajnosti možda i naj-snažnije artikulirana. Galović i zavičaj u ovoj su knjizi nerazdvojno povezani, a koliko je Fran Galović, čiju stogodišnjicu smrti obilježavamo u godini izdavanja ove knjige, bitan autoru govori već činjenica da upravo on ima povlašteno mjesto u naslovu knjige.

Važno je spomenuti da se Seleš u svojim esejima i zapisima ne zaustavlja na jednodimenzionalnoj slici zavičaja; on taj fenomen problematizira, a govoreći o pojedinim književnicima i književnim pojavama ne propušta smjestiti ih u širi kontekst. Povjesne, teorijske i poredbene kompetencije na području književnosti, koje se prilikom čitanja uočavaju, svjedoče o autorovoj uronjenosti i upućenosti ne samo u književna, već i u šira kulturna zbivanja. Iako pretenzije ovih zapisa nisu primarno znanstvene, oni ipak daju više od puke informacije i otvaraju mnoga polja mogućnosti za daljnje razrade. Kako autor sam napominje, on ne preza od subjektivnosti jer potpuna objektivnost zapravo ne postoji, pa se često ovdje može govoriti i o svojevrsnom umjetničkom pogledu na umjetničke stvari. Zdravko Seleš se tako još jednom potvrđuje kao istinski promicatelj i buditelj ljubavi za zavičaj.

Mihaela CIK

RADOVI ZAVODA ZA ZNANSTVENI RAD HAZU VARAŽDIN, BROJ 25, VARAŽDIN, 2014., 612 STR.

Izašao je 25., jubilarni broj znanstvenog godišnjaka Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU u Varaždinu. Glavni urednik je akademik Stjepan Damjanović, a tehnički urednici Vladimir Huzjan i Aco Zrnić. U izdavačkom savjetu časopisa nalaze se Stjepan Damjanović, Dragutin Feletar, Ernest Fišer, Boris Golec, Stanislav Južnič, Andrej Hozjan, Stjepan Hranjec, Vjera Katalinić i Franjo Ruža, te u uredničkom savjetu: Stjepan Damjanović, Vladimir Huzjan, Slobodan Kaštela, Janko Pavletić, Franjo Ruža i Eduard Vargović.

U 25. opsežan broj časopisa uvršteni su neki radovi sa četiri znanstvena skupa u organizaciji varaždinskog Zavoda, te još nekoliko članaka. S okruglog stola održanog u Varaždinu 6. lipnja 2013. pod naslovom "Stanje i perspektive upravljanja poljoprivrednim zemljištem u sjeverozapadnoj Hrvatskoj" objavljena su tri rada. Dragutin Vincek i Miljenko Ernoić pišu o poljoprivrednom zemljištu Varaždinske županije – kao teretu ili resursu?! Franjo Tomić, Ferdo Bašić i Stjepan Husnjak prikazali su ulogu i značenje tala Varaždinske županije sa smjernicama održivog gospodarenja poljoprivrednim površinama, dok Damir Kontrec piše o pravnom statusu i raspolaganju poljoprivrednim zemljištem u Hrvatskoj (povjesni prikaz, de lege lata i de lege ferenda).

U Varaždinu je 23. rujna 2013. održan znanstveni skup "Hommage Vatroslavu Jagiću 1838.-1923.-2013.". S toga skupa u časopisu je objavljen rad Radoslava Katičića o Vatroslavu Jagiću i njegovoj ulozi u hrvatskoj kulturnoj povijesti. Stjepan Damjanović analizira stavove i pisanja Vatroslava Jagića o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom. Zvonko Kovač piše o slavistici u Jagićevu doba i u budućnosti, odnosno o slavistici između slavenske filologije i interdisciplinarne solidarnosti. Ovaj blok časopisa zaključuje Ernest Fišer pišući o Jagićevim trajnim vezama s Varaždinom.

Dio časopisa o životu i djelu skladatelja Jana Krstitelja Janhala (sa skupa održanom u Varaždinu 30. rujna 2013.) otvara Dado Ruža člankom o istraživanjima o Vanhalu u Hrvatskoj. Micahela Freemanova piše o odnosu i uzlozi Vanhalu na češko-moravsku glazbenu zbirku Braće Hospitalaca, a Allan Badley o kronološkim oznamama u koncertima Jana Vanhala. Zdenka Weber piše o prilikama u Beču u vrijeme Jana Vanhala, dok Vjera Katalinić donosi saznanja o odnosu Vanhala i nekih njegovih glazbenih suvremenika. Stanislav Tuksar analizira djela Vanhala u hrvatskim glazbenim zbirkama, Klaudija (Žana) Đuran o uršulinksi Stanki Lončar i njezinoj glazbenoj ulozi u uršulinskim školama i crkvama u Varaždinu, te Paul Bryan o glazbenoj magiji Varaždina.

U Varaždinu je 20. studenoga 2013. organiziran skup o 140 godina zgrade Hrvatskog narodnog kazališta u Varaždinu (1873.-2013.), s kojega su u časopisu objavljena tri rada. Đurđica Cesar piše o društveno-političkim prilikama u varaždinu 60-tih i 70-tih godina 19. stoljeća. Miroslav Klemm donosi povijesno-umjetničku analizu zgrade varaždinsko HNK; dok Nenad Fabijanić piše o iskustvima modernizacije povijesnih kazališta u Europi i o prijedlogu obnove zgrade HNK u Zagrebu.

Jubilarni 25. broj časopisa završava s nekoliko radova iz raznih područja istraživanja. Tako Lovorka Štimac Dedić piše o rimskim opekama iz fundusa Gradskog muzeja u Varaždinu; Madaleine Kukec Šimek o kamenim grbovima u gradu Varaždinu od 13. do 17. stoljeća; Marija Korunek o pavlinskom samostanu Sv. Jelena u Šenkovcu kraj Čakovca u povijesnim prikazima; Ivana Šupljika o plemićkom inventaru u kaštelu Križoljan-grad iz 1724. godine; Spomenka Vlahović o kriptama crkve Sv. Martina Biskupa u Varaždinskim Toplicama; Vladimir Huzjan i Jasmin Medved o korisnicima obiteljskih invalidnina sudionika Prvoga svjetskog rata Narodnog odbora Kotara Varaždin; Željko Karaula o organizaciji i djelovanju Gospodarske sluge u Bjelovaru i okolicu od 1935. do 1941. godine, te Lana Gotal o kulturnom značenju grada Varaždina.

Na kraju 25. broja Radova donosi se i popis svih dosadašnjih izdanja Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu, koji dokazuje značajnu aktivnost ove Akademijine ustanove u znanstvenom istraživanju sjeverozapadne Hrvatske.

Dragutin FELETAR

CIVITAS CRISIENSIS, RADOVI ZAVODA ZA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI I UMJETNIČKI RAD HAZU KRIŽEVCI, BROJ 1, KRIŽEVCI, 2014., 225 STR.

Godine 2013. u Križevcima je osnovan Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Krajem 2014. ovaj Zavod izdao je prvi broj svojega znanstvenog časopisa (godišnjaka), pod nazivom Civitas Crisiensis. Glavni i odgovorni urednik je voditelj Zavoda akademik Franjo Tomić, a izvršni urednici dr. sc. Ivan Peklić (ravnatelj Zavoda) i dr. sc. Aco Zrnić, dok uredništvo sačinjavaju Davor Balić, Ferdo Bašić, Franjo Husinec, Hrvoje Petrić, akademik Ante Stamać, Mladen Tenodi i Marija Vukobratović.

U prvom broju časopisa objavljeni su uglavnom radovi sa dva znanstvena skupa: o Antunu Nemčiću Gostovinskem i o aktualnim pitanjima hrvatske poljoprivrede u pristupu Europskoj uniji. Na početku časopisa otisnuti su prigodni govor održani prigodom otvorenja Zavoda u Križevcima 1. ožujka 2013. godine (Ivan Peklić, akademik Franjo Tomić, Branko Hrg, Darko Koren i akademik Zvonko Kusić).

Blok časopisa o Antunu Nemčiću otvara mladi povjesničar književnosti iz Molvi, dr. sc. Mario Kolar. On analizira suradnju Antuna Nemčića u Gajevim novinama Danica i time njegov veliki prinos Hrvatskom narodnom preporodu. S druge strane, Danica i Ilirski pokret imali su snažan utjecaj na stvaralaštvo Antuna Nemčića Gostovinskog. Kolar zaključuje da je "svojim vijestima iz regije, ali i potpisima, odnosno svojom pojmom u Danici, Nemčić, uz još neke autore, kao što su Ljudevit Vukotinović, Tomo Blažek, Ivan Trnski ili Ferdo Rusan, Podravinu i Prigorje priključio književno aktivnim i društveno-politički osviještenim regijama".

Ozren Blagec piše o otkrivanju spomenika Antunu Nemčiću 1899. u Križevcima i obilježavanju 100. godišnjice Nemčićeva rođenja 1913. godine. Koliko je narod poštivao veliko djelo Antuna Nemčića, pokazuju ove dvije proslave. Enes Quien piše o javnim spomenicima kipara Rudolfa Valdeca, koji se istaknuo upravo radeći spomenike hrvatskim velikanima u Zagrebu i drugdje (Antun Nemčić, Dragutin Donjanić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Ivan Mažuranić, Ferdo Livadić, Ljudevit Šmidhen, Dositej Obradović, Radko Hadži Dimitriev). Ottone Novosel-Franz piše o prilikama i lokacijama u Veneciji u doba posjeta Antuna Nemčića i njihovu zapisu u Putosvitnicama.

Akademik Franjo Tomić analizira stanje i mjere unapređenja hrvatske poljoprivrede u svjetlu pristupa Europskoj uniji i otvara drugi dio časopisa. Ferdo Bašić piše o svrhovitoj regionalizaciji hrvatske

poljoprivrede, a u okvirima zajedničke poljoprivredne politike Europske unije. Ružica Gelo opširno i analitički piše o procesu pristupa Hrvatske Europskoj uniji i strukturnim fondovima s kojima Unija raspolaže. Časopis zaključuje Žaklina Jurišić, koja piše o hrvatskoj poljoprivredi u svjetlu zajedničke političke Europske unije – u sadašnjosti i u sutrašnjici. Časopis ne donosi prikaze novih knjiga i časopisa.

Petar FELETAR

BOŽIDAR GERIĆ: OBRTI I CEHOVI U BJELOVARU 1756.-1945., GRADSKI MUZEJ BJELOVAR, 2014., 166 STR.

Bjelovarski arhivski i muzejski radnik (i dugogodišnji ravnatelj Gradskog muzeja u Bjelovaru), Božidar Gerić, odlaskom u mirovinu imao je vremena sažeti svoje bilješke znanja u zanimljivu i vrijednu knjigu, koja govori o povijesti gospodarstva u gradu Bjelovaru, od početaka do Drugog svjetskog rata. Recenzenti knjige su Željko Pleskalt i Mladen Medar.

Jedan od najmlađih hrvatskih gradova, Bjelovar je nastao kao novo središte slavonske Vojne krajine sredinom marijaterezijanskog 18. stoljeća. S obzirom na vojnu upravu i posebne vojne regule, te nazočnost većeg broja germanskog stanovništva, razvoj obrta i cehova, pa i cjelokupnog gospodarstva u vojnem municipiju Bjelovaru je svakako poseban i za povijest naročito zanimljiv. Cehovi se ovdje organiziraju za cijelu Bjelovarsku krajinu (generalat), najprije Ceh br. I., pa II. i III. Cehovi okupljaju pojedine obrte, a cehovska pravila i ovdje je izravno potpisivala carica Marija Terezija. Zapravo, povijest obrta i cehova, pa i prvih manufaktura u cijelom dijelu sjevernohrvatske Vojne krajine nemoguće je istražiti i objasniti bez dobrog poznavanja gospodarskog razvoja Bjelovara. I zato je knjiga Božidara Gerića za gospodarsku povijest Hrvatske osobito važna.

Knjiga se sastoji od deset osnovnih poglavlja. U prvom poglavlju Gerić razrađuje osnovni razvoj obrta i cehova na sjevernohrvatskom prostoru, kao i o unutrašnjoj organizaciji i funkcioniranju ovih udruženja. U drugom poglavlju razrađuje se razvoj cehovske organizacije u Bjelovaru, s vrlo vrijednim podacima i ilustracijama. Treće poglavlje razrađuje nastanak i razvoj svilarstva u Bjelovaru, gdje je djelovalo nekoliko filandi, a ovu djelatnost je podupirala Marija Terezija posebnim patentima. I u četvrtom poglavlju Gerić obrađuje obrte i cehovske udruge, posebno nakon ukidanja cehova, kada se od kraja 19. stoljeća razvijaju posebna obrtnička udruženja i komore.

U ostalom dijelu knjige Gerić razrađuje razvoj bjelovarske industrije i drugih tamošnjih gospodarskih grana. U petom poglavlju prikazuje se razvoj bjelovarskih industrijskih poduzeća (posebice mlinarstva i metalnih grana), a u šestom je dat presjek razvoja trgovine. U sedmom poglavlju razrađen je razoj industrijskih poduzeća do Drugog svjetskog rata, te u osmom poglavlju bjelovarska trgovacka komora. Uz brojne vrsne ilustracije u devetom i desetom poglavlju prezentirani su cimeri obrtničkih radnji, te obrtne iskaznice i zanatski arhivi.

Dragutin FELETAR

MARTIN MIHALDINEC, ZDRAVKO ŠABARIĆ, JOSIP TURKOVIĆ: LEGENDA O PICOKIMA, UDRUGA SV. JURJA, ĐURĐEVAC, 2015., 24 STR.

Ljubitelji povijesti grada Đurđevca i okolice osnovali su Udrugu Sv. Jurja, čiji je cilj istraživanje i afirmacija povijesnih vrijednosti ovoga slikovitog i povijesno vrlo zanimljivog kraja. Sada su izdali i omanju knjigu, a za nakladnika ju je potpisao Martin Mahović, njezin predsjednik.

Bilo je i za očekivati da će članove Udruge Sv. Jurja najviše zaintrigirati povjesna legenda o Picokima, poznata i popularna u širem prostoru ovoga dijela Panonske nizine. Priča o Ulama-begu i opsjeđanju tvrđave u Đurđevcu 1552., te pogotovo o hrabroj obrani hrvatskih branitelja, kao i o pjetliću (picoku) koji je spasio đurđevački grad od zauzimanja, prosede je za stvaralaštvo likovnih i književnih stvaratelja, ali i prisutna u dramskim uprizorenjima. Đurđevačka picokijada, s dugom tradicijom uprirozenja opsade utvrde i velikim narodnim sajmom, proglašena je i nematerijalnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske.

Knjižica je podijeljena tekstualno na dva osnovna dijela. U prvom je romansirano, s dijalozima, opisana legenda o obrani utvrde i picoku koji je spasio grad. Autor priče je Martin Mihaldinec, inače autor i nekih drugih knjiga i članaka o Podravini i posebno o Đurđevcu. Tekst je pisan zanimljivo i pitko, a bio je podlogom za niz dramatizacija, koje su bile izvedene na đurđevačkoj Picokijadi. Drugi dio je tekst đurđevačkog kulturnog radnika i slikara Zdravka Šabarića, pod naslovom "Legenda koja traje". On najprije daje osnovnu povjesnu potku ove priče, a zatim kronološki donosi podatke o organizaciji Picokijade, dramatizaciji legende, te o autorima, režiserima i izvođačima.

Zdravko Šabarić dao je i grafičko oblikovanje knjižice, a uvrstio je i nekoliko svojih crteža. Bez sumnje osnovnu grafičku i umjetničku vrijednost ovoga izdanja čine uvrštene slike znamenitoga hrvatskog slikara iz Virja (rodom iz Đurđevca) Josipa Turkovića. On je naslikao svojevremeno i najveće platno u Podravini, koje je naslovio upravo "Legenda o picokima". Ta ekspresivna slika utvrde iz koje je topom ispaljen pjetlić na turski logor, nalazi se i na omotu knjige. Brojne Turkovićeve slike, posebice ulja na papiru, koje su uvrštene i u knjigu, inspirirane su borbama i patnjama iz vremena Osmanlija, ali i napačenim svakodnevnim životima Podravaca. Tematski izvrsno ilustriraju ovo izdanje, a i surealistični prizori su vrlo dojmljivi i likovno pripadaju u sam vrh slikarstva u Podravini druge polovice 20. stoljeća.

Petra SOMEK

ANTUN TONI ŠRAMEK: NAŠE SELO, NAŠI LJUDI, 2, BOGADIGRAFIKA, KOPRIVNICA, 2015., 100 STR.

Vrsni poznavatelj života bilogorskog sela i seljaka, autor brojnih knjiga o svojem zavičaju, Antun Toni Šramek iz Svetog Ivana Žabna opet nas je ugodno iznenadio novom knjigom (rođen je 1928. godine i još neumorno stvara). Sunakladnik knjige je križevački Radnik, čiji direktor Mirko Habjanec zdušno podupire stvaralaštvo starog učitelja Šrameka. Recenzentica knjige je etnologinja Melita Habdija, dok je jedan od pogovora napisao Šramekov prijatelj i poklonik, dr. med. Željko Bakar.

O poticaju i vrijednosti nove Šramekove knjige, Željko Bakar je zapisao i ovo:

"Svojim staroučiteljskim, toplim načinom kazivanja, stric Toni veze u ovoj knjizi priču o običajima našeg kraja ulazeći u detalje kojih se rijetko tko sjeća i koji obogaćuju naše znanje o prošlosti. Upotrebljava i podsjeća nas na stare nazive alata i obrta pa će se netko od čitatelja vjerojatno još sjetiti što su to "ornice" i "jaram", ali što su to "hamuti" ili što je to "trijer" saznat ćemo samo iz ove knjige."

Posebnu draž ovog djela daju kazivanja bake Ivke iz kojih dobivamo saznanja o teškoćama života početkom prošlog stoljeća, ali i draži koje je takav život nosio. Obilna ilustriranost svakako pridonosi vrijednosti ove knjige i popularizira našu etnografsku zbirku prikazom njenih esponata, a koja je isto tako djelo Tonija Šrameka."

Etnologinja Melita Habdija ocjenjuje knjigu kao novi značajni prinos poznavanju načina života ljudi Žabna i okolice, ali i hrvatskoj etnologiji:

"Novi uradak Antuna Tonija Šrameka "Naše selo, naši ljudi 2" donosi nam nove zapise iz tradicijske kulture Svetoga Ivana Žabna i okoline. Nastavak je ovo prve knjige koju upotpunjuje na području životnih, godišnjih i radnih običaja te vjerovanja ljudi svetoivanjskoga kraja. Uvijek mi je posebni užitak čitati etnografski ili povjesni tekst Tonija Šrameka. Taj tekst je pitak, jednostavan i životno vjerno opisan, začinjen s puno šarma i ljubavi za naše selo i naše ljudе!"

U ovome nastavku svoje knjige istoga naslova ATŠ (kao autor voli navesti sebe kod citiranja u tekstu) opisuju se običaji vezani uz tri najvažnija događaja u životu čovjeka: rođenje, vjenčanje i smrt. Autor daje i opise nekoliko godišnjih običaja, kao i život đaka u malim mjestima i selima s početka XX. stoljeća. Inspiriran je pričanjem i pisanjem svoje kazivačice gđe Ivke Kolar čija se kazivanja protežu kroz knjigu čineći jednu potku sjećanja i uspomena na vrijednu etnografsku baštinu svetoivanjskog kraja.

Kao iskusni kroničar i etnograf svoga kraja. A. Šramek ne piše samo faktografiju, opis običaja, već pojašnjava i okolnosti – shvaćanje tih običaja i vjerovanja kod ljudi, dajući tako čitatelju i sliku mentaliteta ljudi ovoga kraja. Svojim iscrpnim opisima, kao i u svim prethodnim svojim knjigama, ostavlja za budućnost i nezaboravljene brojne događaje koje svojim opisom povezuje s navikama, običajima i vjerovanjima.

Naravno, ne zaboravlja Toni dati i svoj komentar povlačeći paralelu sa sadašnjošću, na samo njemu svojstven način! Komentira i savjetuje tako suptilno i duhovito kako samo on to zna. Upravo ga to razlikuje i izdiže iznad brojnih tematskih sličnih djela i autora.

Vjeran etnografskom prezentu, opisuje običaje i vjerovanja sa svim podacima do kojih je uspio doći konzultirajući stručnu literaturu i provodeći dodatna istraživanja. Tim svojim pristupom ostavlja temelj i putokaz svima onima koji će dalje istraživati baštinu i tradiciju ovoga kraja."

Dragutin FELETAR

ALEKSANDRA LIČANIN: DVije LJUBAVI I JEDAN RAT EVE PANIĆ NAHIR, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC, 2015., ENGLESKI I HRVATSKI, 160 STR.

Čakovečka novinarka Aleksandra Ličanin napisala je potresnu priču stradanja i ljubavi Eve Panić Nahir, Židovke iz Čakovca, koja i danas u dubokoj starosti živi u Izraelu. Tekst je pisan kao napet roman, pitko i osjećajno i predstavlja jednu od najboljih knjiga osude fašizma i komunizma, koje su u novije vrijeme izašle u Hrvatskoj. Uz Maticu hrvatsku, nakladnik knjige je i Židovska općina Čakovec, a urednici su Ivan Pranjić i Andrej Pal.

Kako je došlo do izdavanja knjige, u pogовору piše urednik prof. Pranjić:

"U siječnju 2014. godine Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu zajedno sa Židovskom općinom Čakovec tiskao je knjigu Branimira Bunjca *Iz pepela čakovečke sinagoge – Životopis Eve Schwarz*. U posljednjoj rečenici Pogovora napisao sam: *Nadam se da će netko strpljiv i seriozan poput autora ove knjige zabilježiti sjećanja živuće enciklopedije Eve Nahir*. Točno godinu dana kasnije imamo taj životopis i on se s prvom knjigom organski isprepliće. *Spiritus movens* i ove knjige čakovečka je židovska zajednica koja je u razdoblju između dva svjetska rata bila vrlo prosperitetna. Njezina tragična sudbina pogađa i protagonisti ove priče, ne samo tijekom holokausta, nego i nakon Drugoga svjetskog rata. Još jedan režim ovaj put komunistički, pokazuje nad najslabijima svu svoju brutalnost. Nakon što su joj ubili muža, potpuno nedužnu Evu Panić šalju u zatvor koji se ni po čemu ne razlikuje od koncentracijskog logora. Izložena je nezamislivim tjelesnim i duševnim patnjama, razorene obitelji, opljačkana i ponižena. Sa svojom kćerima odlazi, nakon svega, u kibuc u Izrael. Njezini dolasci u Čakovec u devedesetim godinama života pokušaj su rekonstrukcije svega izgubljenog, spašavanje od trajnog zaborava onoga što je nasilno u dva navrata prekinuto, a to je životni kontinuitet, pravo na obitelj i rezultate svoga predanog rada. Ova knjiga još je jedan kamenić u razbijenom mozaiku života čakovečke židovske zajednice koji će sačuvati makar trag sjećanja o svemu što je bilo i ostati među nama kao dignuti prst upozorenja na to kako se lako tone u blato zločina ako samo na trenutak zaboravimo imperativ osobne odgovornosti za sve što činimo."

Nevjerojatnu životnu priču Eve Panić Nahir, Aleksandra Ličanin u sažetku knjige ovako je sažela u najkraćim crtama:

"Eva Panić Nahir rođena je 1918. godine u Čakovcu kao najmlađa od triju kćeri Eme i Bele Kelemen. Odrastala je u imućnoj židovskoj obitelji uz sestre Klaru i Žuži, priklonivši se cionističkom pokretu. Po raspушtanju čakovečke organizacije okreće se komunističkoj ideologiji zajedno s priateljima, a pred punoljetnost upoznaje vojnog časnika, svoga budućeg muža Radoslava Panića.

Nakon pet godina poznanstva vjenčaju se, svim preprekama usprkos, i odlaze živjeti u Beograd. Bračnu sreću proživljavaju kratko prije početka Drugoga svjetskog rata. Radoslav je mobiliziran, a Eva u noći zračnog napada na Beograd biva istjerana iz stana pa pješke odazi k Panićevima u Kruševicu.

Kasnije, nakon što je četnici stavljaju na popis nepoželjnih osoba, zajedno s mužem odlazi u Beograd gdje započinju svoje kontraobavještajno djelovanje. Na taj način spašavaju 1500 ljudi, šaljući ih u partizane. Ubrzo po završetku rata rodila im se kći Tijana.

U listopadu 1951. UDBA odvodi njezina muža u pritvor u kojem Radoslav počini suicid. Nekoliko dana kasnije uhićuju i Evu. Nakon pola godine pritvora, deportirana je na otok Sveti Grgur gdje je u Ženskom logoru prisiljena na težak rad, izložena mučenju i psihičkom zlostavljanju. Logor je zbog inozemnih pritisaka raspušten i Eva, zajedno sa brojnim zatvorenicama, napušta otok u studenom 1953. godine. Na slobodi traga za istinom o svom pokojnom mužu u čemu i uspijeva te postaje jedinom osobom koju je bivša država obeštetila kao nedužnu robijašicu.

Kći Tijana joj 1964. godine emigrira u Izrael, a dvije godine kasnije i ona sama. Seli u kibuc Sha'ar HaAmekim – između Haife i Nazareta, gdje i danas živi. Udalja se za uglednog agronoma Mošu Nahira, radila kao dijetetičarka u kibučkom staračkom domu, volontirala, bavila se humanitarnim radom i već 45 godina u publici sjedi na istom mjestu koncertne dvorane u Haifi. Moše je preminuo 1997. godine.

Eva Panić Nahir i danas je, u svojoj 97. godini, fascinantno vitalna, jednostavna, oplemenjena mudrošću stvaranom u dugom, turbulentnom životu koji je vrijedno upoznati. Još uvijek obilazi starije stanovnike kibuca, pomaže im oko svakodnevnih potreba, druži se s djecom svoga pokojnog muža, unucima, prijateljima. Njezina kći Tijana Wages živi u Dallasu (Teksas), unuka Emily u San Franciscu, a unuk Jason u San Diegu (Kalifornija).

Uz obilježavanje Dana Grada Čakovca 29. svibnja, 2014. godine, Evi Panić Nahir dodijeljena je titula počasne građanke Čakovca."

Dragutin FELETAR

JOSIP BRATULIĆ: PJESMARICA ANE KATARINE ZRINSKE, MATICA HRVATSKA, ZAGREB, 2014., 324 STR.

Nakon gotovo tri desetljeća od otkrića, konačno su objavljene pjesme iz znamenite rukopisne knjige grofice Ane Katarine Zrinske. Ovo izdanje prikazuje važnost ove pjesnikinje u hrvatskoj književnosti 17. stoljeća, te je stavљa uz bok naših najvrijednijih književnih stvaratelja toga doba. Knjigu je priredio akademik Josip Bratulić, prijatelj lutajućeg reportera Gerharda Ledića koji je na kraju 1980-tih donio ovaj rukopis na svjetlo dana. Urednice knjige su Romana Horvat i Vesna Zednik. Knjiga donosi deskribirane sve pjesme iz Katarinine pjesmarice, pa i one koje su kasnije dopisane. Rukopis Katarine Zrinske sadrži 84 lista, a na koricama se nalazi i potpis autorice. Na kraju knjige objavljena je opsežna analitička studija akademika Josipa Bratulića "Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj pjesmarici".

U uvodnom tekstu knjige, akademik Bratulić ističe i slijedeće:

"Kad je Gerhard Ledić, "Lutajući" (1926.-2010.), vlasnik *Pjesmarice*, naumio u svojoj kući u Rudama osnovati zadužbinu "Collegium Rudae", gdje bi se okupljali njegovi prijatelji koji se bave hrvatskom književnom i društvenom poviješću, želio je da se objavi rukopis koji je smatrao najdragocjenijom svojom knjigom. U promemoriji za Josipa Bratulića, Milana Kruheka i Dragutina Feletara, koja je datirana 7. studenoga 1990. predložio je da zajednički izdamo *Pjesmaricu* kojoj je on dao radni naslov *Pjesmodnev – chronika iliti Libar od szpominka Cattarine Zrinske ili Groff Frankopan Catarine Libar*. Izdanje je trebalo biti trosveščano: preslik rukopisa, diplomatičko izdanje rukopisa i popratne rasprave

uz izdanje. Svatko od nas je preuzeo dio posla. Meni je pripalo prepisati rukopis. Latinske i njemačke pjesme prepisao je dr. Mate Križman, kojemu ostajem trajno zahvalan za taj i mnoge slične poslove koje je obavio kad god za mene, kad god za druge prijatelje. Milan Kruhek napisao je raspravu "Frankopansko-Zrinski kulturni krug na karlovačko-ozaljskom prostoru", koja je dosad ostala neobjavljena. Tekst Dragutina Feletara "Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih" objavljen je u časopisu "Podravina". Moj rukopis o pjesnikinji Ani Katarini Zrinskoj i o njezinim pjesmama u *Pjesmarici* s disketom na kojoj je bio prijepis rukopisa negdje se zametnuo. Nekoliko pjesama dao sam Andelku Mijatoviću kad je pripremao knjigu o urobi Zrinsko-Frankopanskoj, i prof. Rafi Bogišiću kad je pisao raspravu o Katarini Zrinskoj. On je koristio i neke pjesme koje je objavio Ivan Zvonar. U seminaru za stariju hrvatsku književnost sa studentima sam čitao pjesme iz fotokopija rukopisa. "Lutajući" je, po običaju, o našašcu knjige ispričao lijepu priču: našavši prvu koricu knjige s potpisom Ane Katarine Zrinski uputio se tragom tih korica i pronašao cijeli rukopis. U Beču ili u Mađarskoj?

Godine 1991. povodom 320. obljetnice pogubljenja Petra Zrinskog i Franje Krste Frankopana održan je središnji znanstveno-memorijalni skup u okviru Tribine Matice hrvatske u Muzeju Mimara; 23. travnja 1991. održana su predavanja o mučenicima i književnicima. Tada sam govorio o *Pjesmarici* Ane Katarine Zrinske, a Gerhard Ledić rukopis je svečano poklonio Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici."

Petar FELETAR

SLOBODNI KRALJEVSKI GRAD KOPRIVNICA U PRVOM SVJETSKOM RATU, 1914.-1918., KATALOG IZLOŽBE, MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, 2014., 64 STR.

Obilježavanju početka Prvoga svjetskog rata pridružio se i Muzej grada Koprivnice i to zapaženom izložbom sačuvanih dokumenata, fotografija, predmeta, izjava (memoara) i druge građe. Izlošci su uglavnom iz fundusa Muzeja, ali je sustavno prikupljana građa iz privatnih zbirki, a dio izložaka je i posuđen. Za izložbu je tiskan i obiman katalog, koji je zasad i najobimnija pisana građa za povijest Koprivnice u to doba. Katalog je uredio kustos Muzeja Dražem Ernečić, koji je i autor izložbe.

U uvodnom tekstu Dražen Ernečić daje osnovni pregled povijesti grada Koprivnice u vrijeme Prvog svjetskog rata, s obimnom literaturom i vrelima (ukupno 80 jedinica). Kustosica Iris Radmanić piše o povijesti koprivničkog gospodarstva, a Draženka Jalšić Ernečić o urbanističkom razvoju i izgledu Koprivnice u to vrijeme. Ksenija Krušelj dala je kratku povijest koprivničkog školstva, dok su Draženka Jalšić Ernečić i Dražen Ernečić obradili tadašnju povijest i ulogu Crvenog križa Koprivnice. Jelena Maksić Gudek prikazala je književnost Podravine tijekom Prvog svjetskog rata, a Draženka Jalšić Ernečić likovnu umjetnost u to doba. Plakete, medalje i značke iz Prvog svjetskog rata iz fundusa Muzeja grada Koprivnice prikazala je Jelena Maksić Gudek, te Robert Čimin sačuvani novac. Na kraju tekstualnog dijela Damir Vuković prikazao je hladno oružje iz toga rata. Katalog završava opisom 277 izložaka koji se mogu vidjeti u postavi.

Urednik Dražen Ernečić u uvodu kataloga ističe:

Muzejska izložba "Slobodni i kraljevski grad Koprivnica u vrijeme Prvog svjetskog rata" prioritetno građom iz fundusa Muzeja grada Koprivnice – dokumenata, fotografija, tiskopisa i militaria – te posuđenom građom i dokumentacijom iz Gradskog muzeja Varaždin, Državnog arhiva u Varaždinu, Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu kao i iz glazbene zbirke Velimira Krakera iz Siska i zbirke hladnog oružja koprivničkog kolezionara Damira Vukovića i privatnih zbirki nastoji prikazati kroz više segmenata svakodnevnicu života, ali i politički, gospodarski, društveni, prosvjetni i kulturni život malog grada u Austro-ugarskoj monarhiji s prikazom sudjelovanja njegovih stanovnika u klaonici Velikog rata. Konceptualno ovo nije u klasičnom smislu "ratna i vojna" izložba nego izložba koja nastoji u totalitetu prezentirati spomenute segmente vremena i prostora grada i njegovih stanovnika. Primjerice, prezentirana su brojna zbivanja u gradu od hitne dojave o atentatu na prestolonasljednika Franju Ferdinanda i njegovu suprugu vojvotkinju Sofiju Hohenbert 28. lipnja 1914. u Sarajevu (s kojim činom su započele naj-

neposrednije pripreme blokova Antante i centralnih sila za Veliki rat 1914.-1918.), potom djelovanje Crvenog križa i Gospojinskog društva, okosnice koprivničkog gospodarstva i rada kemičke tvornice Danica d.d., i naposlijetku sudjelovanja književnika u ratu – Frana Galovića, Mihovila Pavleka Miškine i Ante Neimarevića. Zaseban dio izložbe naglašava brojnom građom gotovo paradoksalnu činjenicu o dualizmu u životu maloga grada kroz vojni i civilni sektor u kojem je bogati likovni život prikazan kroz djelovanje Rudolfa Krušnjaka, Stjepana Kukeca, Tomislava Kolombara i Fedora Malančeca. Recimo i da izložba korespondira i s postojećim muzejskim izložbama na prvom katu muzeja "Koprivnica Javno i privatno" i "Saakralna Zbirka Muzeja grada Koprinivice" u kojima, zajedno s ovom izložbom, predmeti (katalog) kontekstualiziraju i ambijentaliziraju grad za Velikog rata. Sveukupni broj predmeta tj. građa neće biti samo konstrukt negbo i interpret povijesnih događaja. Svi navedeni koncepcijski čimbenici nastoje izložbu uklopiti u najnovije metodološke odrednice "kulturološkog" istraživanja totaliteta društva za Prvog svjetskog rata posljednjih dva desetljeća u Europi i Hrvatskoj te prikaz takvih rezultata. Više suradnika u tekstovima koji slijede dalo je svoj prinos stručnim radovima, a što je samo građom uvjetovani izbor tema za prikaz i pregled života Koprivnice u vrijeme Velikog rata.

Petra SOMEK

KREŠIMIR PAVLIC: ISPIRANJE ZLATA U MEĐIMURJU, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC, 2015., 144 STR.

Dočekali smo i prvu monografsku knjigu o ispiranju zlata na Dravi i Muri u Međimurju. Knjigu je napisao mladi Krešimir Pavlic iz Čakovca, čiji je djed iz Donjeg Vidovca, središta zlatara, bio ispirač zlata. Urednici knjige su Ivan Pranjić i Tomo Blažeka, a recenzent Dragutin Feletar, koji je dosad najviše pisao o tom dravskom fenomenu.

Knjiga je moderno koncipirana i grafički uređena, s izvrsnim fotografijama (pogotovo milovidnih dravskih pejzaža). Metodološki ne podliježe tradicionalnom kronološkom rasporedu, nego je podijeljena na cjeline koje predstavljaju pojedine sastavnice ispiranja zlata. Zato se najprije prikazuje rijeka Drava (i Mura), kao mati zlata i ispirača. Goleme dravske bujice na prijelazu iz pleistocena u holocen nanijele su nepregledne količine šljunka i pjeska u ovaj dio Panonske nizine. Izvorište toga materijala, a s njime i čestica zlata, je u Alpama. Ovo zlato se u transportu posve očistilo, pa se dići svojom čistoćom. Zlato spava u dravskim produjinama, u obalama sastavljenim od nepreglednih količina šljunka i pjeska. Velike poplave i meandriranje Drave budi zlatnog spavača, dere obale i ostavlja nanose sa zlatom na pitomim produjinama (sprudovima). Tu potom mogu doći marljivi ispirači, koji zlatarskim lopatama premeću tone šljunka da bi isprali koji gram zlatnih zrnaca. Tako je hirovita Drava stoljećima bila hraničica siromašnog puka. Makar je znala nemilosrdno ošinuti poplavama i mendoranjem priobalno stanovništvo, Dravi Vidovčani još i danas tepaju "naša Drava".

Drugo veliko poglavlje ove knjige odnosi se na opisivanje i naklon njegovu veličanstvu – zlatu! Opisuje se važnost i vrijednost zlata, koje tisućljećima fascinira čovjeka. Najopsežniji i za pisca zacijelo najteži dio knjige, predstavlja poglavlje o povijesti ispiranja zlata. Iz knjiške i arhivske prašine, Pavlic je o toj temi iskopao gotovo sve što se u ovom trenutku moglo. Osobito fasciniraju izvori o ispiranju zlata na Dravi i Muri iz marijatererezijanskog 18. baroknog stoljeća. Ali, jednako su vrijedni i izvori iz doba slavnih Zrinskih. I sâm sam se dao u potjeru za poveljom Marije Terezije i legendarnim zlatarskim cehmeštrom Boltom Embriušom. Iako nisam našao izvorne dokumente, uvjeren sam da je upravo u Donjem Vidovcu u 18. i 19. stoljeću djelovalo zlatarski ceh (baš kao i slavna Zlatoispiračka zadruga nakon Drugoga svjetskog rata). I Pavlic navodi postojanje još mnogo arhivske građe, a k tomu, postoje i još neotkriveni izvori. Možda se u njima kriju još neotkrivene tajne vidovskih ispirača zlata.

Poglavlje o tehnici ispiranja zlata doista je osebujno i zanimljivo. Naime, tehnologija se nije mijenjala stoljećima, a vjeruje se da su je u naše krajeve donijeli hospitesi iz germanskih krajeva. Lopata gledaljka, velika i mala deska, žajtar i pribor za skupljanje i odvajanje zlata, uključujući živu (i njene

opasne pare) stoljećima se nisu mijenjale gotovo ni za dlaku. Star je i tipični dravski zlatarski čun (čamac), kao i ritual života ispirača zlata. Sve je to prvorazredna etnografska i kulturološka vrijednost hrvatskoga naroda, koja zavređuje i međunarodnu zaštitu. Postupci i alati ispiranja zlata u ovoj su knjizi prikazani temeljito i plastično – riječju i slikom. Sve to plijeni pozornost sve većeg broja ljudi, koji požele da tu "mudrost" vide uživo na nekoj dravskoj produjini.

I pred kraj knjige još su jednom opisani ljudi, ti dravski patnici i veseljaci, koji se pate, tragaju za zlatom i vesele se svakom ispranom zrncu. Bio je to izuzetno teški kruh. Ali drugog izlaza nije bilo. Agrarno prenaseljeno donje Međimurje nije moglo hraniti (preko) brojne obitelji s mnogo djece. Zato se radilo sve što je moglo donijeti poneki novčić. Zlatarstvo je bilo pripomoć uglavnom za one najsiro-mašnije. Na ispiranje se obično odlazilo u paru i ostajalo dva do tri tjedna. Život na Dravi bio je mukotrpan i opasan. Spavalо se u ukopanoj grabi u šljunku iznad koje se obično razapela stočna koža. Jelo se bijedno, a trebalo je cijele bote dane prebacivati šljunak preko velike deske. Sve to za nekoliko grama zlata, od kojeg je najčešće vrhnje pobrao kakav nakupac ili gradski zlatarski obrtnik.

Dragutin FELETAR

MATICA KRŠTENIH RIMOKATOLIČKE ŽUPE SV. VIDA U PITOMAČI 1858. – 1870., GLAVNI UREDNIK MARC ŠOJAT, DRŽAVNI ARHIV U VIROVITICI, VIROVITICA, 2014., 188 STR.

Uoči proslave dana Župe i Općine Pitomača, odnosno blagdana svetog mučenika Vida, u lipnju 2014. godine objavljena je knjiga "Matica krštenih rimokatoličke župe sv. Vida u Pitomači 1858. – 1870. (Liber Baptisatorum Matricis Pitomača ab anno 1858.)". Riječ je o izdanju jednog od svezaka matičnih knjiga krštenih spomenute župe koji je s latinskog jezika preveo i priredio Marc Šojat, prof., a izdavač je Državni arhiv u Virovitici.

Osim od glavnog dijela, koji zaprema 158 stranica tablično raspoređenih podataka o krštenjima u Pitomači u navedenom razdoblju, knjiga se sastoji od uvodnog dijela i nekoliko kazala. Knjiga započinje Predgovorom u kojem se naglašava lukrativnost crkvenih matičnih knjiga kao prvorazrednih povijesnih izvora za najrazličitija historiografska istraživanja (primjerice demografija, onomastika, genealogija, crkvena i gospodarska povijest itd.). Slijedi Uvod u kojem saznajemo ponešto o povijesti pitomačke župe i naselju. Tu je i vrlo koristan popis kronološki poredanih svih sačuvanih svezaka matičnih knjiga krštenih (rođenih), vjenčanih i umrlih (pokopanih) župe sv. Vida u Pitomači s informacijama o tome gdje se pojedini svesci danas čuvaju. Ovdje treba napomenuti kako naslov knjige nije najbolje odabran s obzirom da se u to vrijeme pitomačka župa sastojala od više naselja, a župnici su vodili posebne knjige za svako naselje (Pitomača, Otrovanec i Kladare). Tako da je ovo svezak matice krštenih naselja, a ne župe Pitomača, kako to stoji u izvornom naslovu. U nastavku je Povijesni pregled obrađenog razdoblja s podacima o ustroju Vojne krajine u ovome dijelu Podravine. Ovi su pregledi mogli biti opširniji i potkrijepljeni primjerima iz obrađene matične knjige. Nedostaje objašnjenje zašto je za objavu odabran baš ovaj svezak s obzirom da postoje sačuvani mnogo stariji svesci. Priređivač upozorava i na neke probleme koji su se pojavili kod prevođenja, kao što je neujednačenost pisanja prezimena i imena, a uzrok problema nalazi u činjenici da je "Pitomača na mjestu gdje se križaju kajkavština i štokavština". Isto tako naglašava da nije bilo lako napraviti prijevod s latinskog na hrvatski jezik te napominje da su prezimena ostavljena u izvornom obliku.

Rubrike u tablici poklapaju se s izvornikom: tekući broj; godina, mjesec i dan rođenja i krštenja; ime krštenika i njegov status (zakonito ili nezakonito dijete); ime, prezime, stalež i vjera roditelja; mjesto stanovanja; ime, prezime, vjera i stalež kumova; ime, prezime i služba krstitelja i na kraju rubrika za opaske (napomene). Prvih nekoliko desetaka upisa napravio je župnik Franjo Drobčec (do dana kada je imenovan upraviteljem župe u Molvama), a sve ostale upise unijeli su pitomački župnik Josip Điketa (inače rođeni Đurđevčanin te dotadašnji molvarske župnik i graditelj župne crkve u Molvama) i kapelani

Stjepan Večković, Ivan Galenić i Josip Vuković te poneke primalje (babice) ili svećenici iz okolnih župa.

Izdanje je opremljeno Kazalom prezimena što uvelike olakšava pretraživanje matične knjige, pogotovo ukoliko tragate za određenim prezimenima ili zanimanjima. Tu je i popis svih svećenika koji su upisani kao krstitelji u ovom svesku maticе krštenih. Na isti je način izrađeno Kazalo mjesta s popisom svih naselja i brojem stranica na kojima se pojavljuju u knjizi. Zanimljivo je i Kazalo zanimanja jer se u mnogim zapisima pojavljuju različita zanimanja roditelja i kumova djece krštene u Pitomači u drugoj polovini XIX. stoljeća. Nabrojenim je kazalima pridruženo i kratko Kazalo kratica i Kazalo ostalih pojmove. Dio koji je naslovljen kao "Sveci koji se spominju" odaje da priređivač nije shvatio da su sva djeca dobivala svetačka imena i da u slučaju muških osobnih imena Ivan i Franjo nije riječ o spominjanju svetaca, već razlikovanju sveca imenodavatelja s obzirom da postoji više svetaca po kojima se nadijevaju imena dječacima (sv. Ivan Nepomuk, sv. Ivan Zlatousti, sv. Ivan Krstitelj, sv. apostol i evanđelist Ivan i sv. Ivan od Boga, odnosno sv. Franjo Saleški, sv. Franjo Ksaverski i sv. Franjo Asiški). Ovdje treba napomenuti da i razrješavanje osobnih imena koja se pojavljuju u ovome svesku maticе, odnosno njihova adaptacija s latinskog na hrvatski jezik nije posve uspješno provedena. Tako se žensko ime Rozalija (ili skraćeno Roza) prevodi kao Ruža, a latinski Georgius kao Juraj, iako se ovome dijelu Hrvatske redovito koristi oblik Đuro. Isto tako, Helena je zapravo Jelena ili Jela, Mihael je Mijo, Baltazar je Bolto, a Emerik bi možda bilo bolje prevoditi kao Mirko. Treba biti oprezan kod imena Marija koje se u latinskom pisalo i kao Mariana, ali ga ne bi trebalo prevoditi kao Marijana. S druge strane, dobro je upotrijebljen oblik muškog imena Toma kao i ženska imena Franciska, Eva, Doroteja, Elizabeta i druga. I na nekim drugim mjestima vidljivo je da je prevoditelj radio kao da je riječ o latinskom jeziku kakav se koristio u antici, a ne u novome vijeku.

Na samom kraju knjige objavljene su tri karte u boji (doduše, dosta nepregledne) pitomačkog područja u prošlosti i dvije slike originalnih stranica matične knjige. Međutim, nakon tako detaljnog proučavanja i transkripcije ovog sveska matične knjige krštenih mnogo se statističkih podataka moglo prikazati u obliku različitih grafikona i tablica. Svakako treba pohvaliti ovakav projekt jer je objavljanje ovakve vrste povijesnih izvora kod nas još uvijek prava rijetkost.

Nikola CIK

MONOGRAFIJA ŽUPE SVETOG LUKE KALINOVAC, UREDNIK VLČ. MLADEN GORUPIĆ, ŽUPA SV. LUKE EVANĐELISTA, KALINOVAC, 2014., 128 STR.

U proljeće 2014. godine Župa svetog evanđelista Luke u Kalinovcu dobila je novu monografiju u kojoj su sada na jednom mjestu prikupljeni i sistematizirani podaci o povijesti i sadašnjosti ove podravske župe osnovane 1881. godine. Glavni urednik monografije je kalinovački župnik i dekan Đurđevečkog dekanata vlč. Mladen Gorupić, a kao suradnici u izradi sudjelovali su Tomislav Franjić, Nenad Erdelec i prof. Nikola Vuković.

Monografija je prigodno izdana u godini kada je obilježeno nekoliko važnih obljetnica iz povijesti kalinovačke župe koje je u "Uvodnim napomenama" nabrojio urednik. Ova je kvalitetno opremljena knjiga plod istraživanja zapisane povijesti župe u Kalinovcu i sustavnog bilježenja svih događaja iz života župe i naselja Kalinovac. Naime, tekst monografije temelji se na zapisima iz župne spomenice koju su marljivo vodili kalinovački župnici i upravitelji župe. Značaj doprinos dali su suradnici: učitelj likovne kulture, župni vijećnik i kroničar mjesta Tomislav Franjić (umro 1. siječnja 2015. godine u 62. godini života), jedan od urednika vrlo bogate župne web stranice Nenad Erdelec i prof. Nikola Vuković koji ima iskustva u objavljuvanju budući da je suautor monografije đurđevečke osnovne škole.

Na početku se nalazi nekoliko podataka o povijesti naselja i dušebrižništvu u Kalinovcu prije osnutka župe u drugoj polovini XIX. stoljeća. U tom dijelu se nalazi i popis kalinovačkih župnika i upravitelja župe od 1881. godine do današnjih dana. Ovdje se možda moglo predstaviti više rezultata novijih

historiografskih istraživanja i primijeniti kontekstualizacija u smislu vremena i prostora. Prvi dio knjige organiziran je kao "Kronologija događaja u župi" koja započinje osnutkom župe 1881. godine. Na gotovo 60 stranica opisani su događaji koji se odnose na uređenje župne crkve svetog evanđelista Luke i drugih sakralnih objekata u Kalinovcu, kao i o svim važnijim događajima vezanim za župu u Kalinovcu. Saznajemo podatke o župnicima, upraviteljima župe (čak petorica župnika umrla su u Kalinovcu), duhovnim zvanjima i svim suradnicima koji su djelovali ili još uvijek djeluju u župi. Drugi dio knjige naslovljen je "Razvoj i rast župe Kalinovac", a započinje detaljnim opisom župne crkve: gradnja crkve, glavni i dva pokrajna oltara, Božji grob, vitraji na prozorima, orgulje, zvonik i zvona. Slijede opisi šest kapela koje se nalaze na teritoriju župe kao i opisi križeva, spomen-obilježja i groblja. Tu je i popis svetih misija održanih u Kalinovcu između 1901. i 2004. godine. Posebni je dio posvećen društвимa i udrugama Župe svetog Luke u Kalinovcu. Statistički podaci o broju krštenih, umrlih i vjenčanih od 1949. do 2013. godine predstavljeni su u obliku pregledne tablice. Zanimljiv je popis svećenika, redovnika i redovnica rođenih u Kalinovcu kojih je doista mnogo, a neki su predstavljeni i kroz životopise (časna sestra Marija Damjana Golubić, prof. dr. emeritus Ivan Golub, prof. dr. Đuro Zalar i vlč. Dario Paviša). Na kraju se nalaze podaci o Župnom vijeću i župnim hodočašćima, a knjiga završava popisom događanja u 2014. godini i podacima o uredniku monografije.

Knjiga je tvrdo ukoričena i opremljena sa više od 150 fotografija (kako onih starih crno-bijelih, tako i suvremenih). O svrsi izdavanja ovakve monografije svjedoči urednikova gesta darovanja po jednog primjerka svakoj obitelji u župi. Ovo djelo stoga ostaje trajni spomen na protekle događaje u župi te predstavlja polazište za daljnja istraživanja.

Nikola CIK

IVAN GOLUB: OBIČAN ČOVJEK. DRUGO DOPUNJENO IZDANJE. ZAGREB, NAKLADA LJEVAK, 2014.

Iako je već i prvo izdanje autobiografske knjige *Običan čovjek* neobičnoga svećenika, književnika i znanstvenika Ivana Goluba, koje obuhvaća više od osamsto stranica, proglašeno "jedinstvenom u našoj literaturi, svakako neobičnom i dosad najopsežnijom knjigom ovog tipa" (Vinko Brešić), potkraj 2014. pojavilo se njezino dopunjeno izdanje s više od tisuću stranica. U prvom izdanju, koje je inače rasprozano za manje od pola godine, taj nedogmatični profesor dogmatike i teološke antropologije (danas *professor emeritus*) zagrebačkoga Katoličkog bogoslovnog fakulteta i gost brojnih sveučilišta diljem svijeta, međunarodno poznat povjesničar kulture i spisatelj, ali i jednostavan, *običan čovjek*, izložio je svoj život od rođenja u podravskom selu Kalinovcu 1930. preko školovanja i djelovanja u Zagrebu, Rimu i drugdje, do umirovljeničkih dana u Zagrebu sredinom 2010. Dopune obuhvaćaju razdoblje nakon toga do sredine 2014.

Nekoga bi možda mogao začuditi velik opseg knjige. No razlozi za to leže u činjenici što autor minuciozno bilježi svaki događaj i susret koji mu dolazi u misli, svejedno radi li se o tzv. velikim ili malim događajima i osobama. S jednakom pominjom opisuje svoje boravke u Rimu, Moskvi ili Americi, gdje je držao predavanja, predstavljao knjige, dobivao nagrade i sl. te osobne susrete s crkvenim i svjetovnim veličinama, poput papa i kardinala, odnosno intelektualaca i umjetnika, kao i posjete malim mjestima i događajima te susrete s tzv. običnim ljudima, prijateljima, znancima, čitateljima. Posebnu pozornost posvećuje obitelji, u kojoj je bio najmlađe, petnaesto dijete Luke i Bare Golub, i podravskom zavičaju, napose rodnom Kalinovcu, koje spominje ne samo u njima posvećenim ulomcima, nego i u trenucima u kojima bismo se tomu najmanje nadali, npr. usred teoloških rasprava, što govori ne samo o privrženosti obitelji i zavičaju nego i o tome da je sve do danas dijelom ostao zaigran seoski dječarac koji se pojavljuje u njegovoj besmrtnoj kajkavskoj poemi *Kalnovečki razgovori* (1978). Pozornost posvećuje svim članovima svoje uže i šire obitelji, a najčešće spominje majku Baru i sestru Trezu udanu

Krnjak, s kojom se od braće najviše družio jer je ona najduže ostala živa od sve braće, od kojih su neki umrli još prije njegova rođenja, a neki kada je bio još vrlo mlad.

Da jednak cijeni svoju obitelj ili sumještane – od kojih su neki bili i nepismeni – kao i svjetske učenjake i umjetnike s kojima je priateljevao, vidljivo je, između ostalog, i iz ovih riječi: "Jednako vrijedan je posao seljaka i posao učenjaka. Prvi je u skrovitosti, drugi je, ako je, na bubnjevima poznatosti. I ja sam mogao ostati na selu. I netko drugi koji je ostao na selu – kao moj daroviti brat Franjo, moja nadarena sestra Treza – mogao je postati umjetnik ili/i učenjak". Poniznost i skromnost. Zbog toga, kao i zbog jednostavnog života u privatnom stanu, umjesto u kanoničkoj kuriji ili biskupskim dvorima, fra Bonaventura Duda nazvao ga je "franjevcem bez habita". Vjerojatno je upravo susret iznimnosti i jednostavnosti, kozmopolitizma i zavičajnosti, intelekta i neposrednosti te duhovnosti i svjetovnosti koji se dogodio u njegovoj osobi i pretočio u njegovo pisanje – začinjen osobitim književnim talentom – jedna od tajni uspjeha ne samo ove nego i ostalih njegovih rado čitanih kako književnih tako i teoloških, povijesnih, eseističkih i ostalih knjiga, kojih je do danas, ako gledamo ponovljena izdanja i prijevode na više svjetskih jezika, objavio stotinjak. Zbog toga će i ovu knjigu rado čitati i vjernici i nevjernici, i intelektualci i tzv. obični čitatelji.

Prvo izdanje knjige bilo je podijeljeno u osam velikih poglavlja, koja su odgovarala osam desetljeća njegova dotadanjeg života i bila naslovljena prema osam Isusovih blaženstava. Dodatak je drugom izdanju deveto poglavje, koje odgovara istom desetljeću života u koje je autor zakoračio, i koje je dovitljivo podnaslovio *devetim blaženstvom* koje je uskrsli Isus priopćio učenicima – *Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju* (Iv 20, 29). Svako od devet velikih poglavlja dodatno je razloženo na veći broj potpoglavlja, koja su naslovljena (ponekad i poduzim) citatima iz same teksta, čime Golub vjerojatno imitira strukturu svoje knjige *Križanić* (1987). Osim tako specifično naslovljenih poglavlja, Golubovu autobiografiju s biografijom te Golubu omiljene povijesne ličnosti povezuje i žanrovska hibridnost. Naime, i Križanićevu biografiju je, kao i svoju autobiografiju, pisao kao svojevrstan književno-dokumentaristički križanac, u kojem se, pogotovo u autobiografiji, pojavljuju i brojni drugi žanrovi, kao što su stihovi, crtice, eseji, teološke rasprave, biografije, kolumnе, osobna pisma, telefonski i usmeni razgovori. Riječu, u knjizi se pojavljuju gotovo svi žanrovi kojima se Golub izražava(o) u svojem bogatom stvaralaštvu. U tom smislu možemo reći da Golub ovom knjigom dobrano propituje granice i mogućnosti autobiografije kao žanra.

Priču o vlastitom životu Golub je u načelu ispriporjedio prateći kronologiju (rođenje, djetinjstvo, mladost, zrelost). No, ta je osnovna životopisna nit isprepletena mnogobrojnim digresijama koje, osim članovima obitelji, ponajviše posvećuje svojim knjigama i ličnostima čije je živote proučavao. Što se tiče knjiga, svaku podrobno opisuje, iznoseći o njima i poneku zanimljivost, a redovito citira i neke njihove dijelove. Među povijesnim ličnostima najviše govori o Križaniću, kojem posvećuje stotinjak stranica, a znatan prostor posvećuje i Juliju Kloviću, Ivanu Paštriću, Marku Antunu de Dominisu, Bartolu Kašiću itd., što opravdava činjenicom da ih doživljava gotovo kao prijatelje: "Moja istraživanja o povijesnim osobama su suputništvo, suživot s istraživanjima unatoč razdaljini od više godina, odnosno stoljeća. I zato pišući svoj životopis pišem, dakako, ukratko životopis povijesnih osoba koje sam istraživao i koje još proučavam".

Osim objektivnih životopisnih podataka koji čine kostur njegove biografije, u knjizi pronalazimo i mnogobrojne detalje o njegovu privatnom i profesionalnom životu koji do sada nisu bili poznati široj javnosti, a koji su mu, kako sam navodi, i bili dodatan motiv da se prihvati pisanja ovakve knjige: "U izboru [što će uvrstiti u knjigu] pak sam se vodio stavom, da napišem ono, što više onoga što je samo u meni zapisano, i ako ne bude u ovom mojem životopisu napisano, ostat će nenapisano". Ti se podaci kreću od toga što si obično priprema za doručak i večeru, preko toga tko mu je bila simpatija u dječačkim danima, do toga zašto su mu prvi književni radovi objavljeni anonimno. No, iznosi i mnogo dramatičnije (ne)zgode, kao npr. dvije kada je gotovo izgubio život. Nije manje zanimljiva niti zgoda kada se, riskirajući ozbiljnu kaznu, kao bogoslov kroz kukuruz probio do blaženog Alojzija Stepinca u njegovu kućnom pritvoru, ili kada se nepozvan *prošvercao* na otvaranje Drugog vatikanskog koncila u Rimu. Golub otvoreno govori i o vlastitom profesionalnom životu, npr. kako je odbio visoke crkvene dužnosti koje mu je svojedobno nudio nadbiskup Franjo Šeper, kako je 1980-ih odbio poziv da postane

redoviti član JAZU-a, kako je odbio primamljive profesionalne angažmane u inozemstvu itd. S obzirom na mnoštvo takvih zgoda i sam na jednom mjestu navodi "Mogao bi to biti zanimljiv roman. *Ars longa, vita brevis*". No, iako nije napisao roman, pojedini dijelovi ove autobiografije imaju sva njegova obilježja.

Navodeći sve te detalje iz vlastitog života, koje bi mnogi prešutjeli, pripovjedač (kojega je moguće gotovo u potpunosti izjednačiti s autorom) u jednom trenutku sam sebi postavlja pitanje hoće li ispasti preuzetan navodeći sve to. No, takve je misli otklonio jednostavnim zaključkom "Nije bitno kakav ispadnem nego kakav jesam." Čini mi se da je to svojevrsna misao vodilja koje se držao pišući ovu knjigu te da je upravo i to jedan od razloga zbog kojih je pobudila toliko zanimanja. Knjigu je očigledno pisao bez *kočnice*, a pogotovo *fige u džepu* te se čitateljima predstavio onakvim kakav jest, ne razmišljajući hoće li se to nekomu svidjeti ili ne. Tako ne glumeći lažnu skromnost, nego pokazujući gotovo djetinju radost zbog njih, potanko govori o vlastitim uspjesima, jednako kao što ne prešućuje ni vlastite slabosti ni pogrešne posrtaje. Isto tako, poneki događaji koje opisuje s velikim ushitom nekomu bi se mogli činiti nedostojnjima takva tretmana, jednako kao što bi se njegovo prepoznavanje *Prsta Božjeg* u mnogim događajima nekomu moglo učiniti preuzetnim. No autor/pripovjedač s jedne strane zauzima poziciju gotovo naivna djeteta koje se neprijetvorno veseli svemu pozitivnom, odnosno bez rogo borena prihvaća sve (pa i ono negativno) što mu život donosi, a s druge strane zauzima poziciju "biblijskog čovjeka", koji "vidi i prepoznae Boga na djelu u svemu i u svakodnevici kao i u velikim zbivanjima". Takvim očima gleda i na više stotina osoba koje spominje u knjizi i gotovo je nevjerojatno da niti o jednoj nije napisao niti jednu ružnu riječ. Razlozi za to, dakle, nisu u slijepoj, nego u namjernoj, svjesnoj, djetinjoj *naivnosti* koja je u skladu sa životnim motom koji je, kako sam navodi, *preuzeo* od omiljenoga pape Ivana XXIII, koji je kao životne vrijednosti prije svega cijenio blagost i poniznost. I radost. A upravo tim odlikama odiše i ova knjiga.

Iz toga proizlazi i specifičan pripovjedačev/autorov pogled na život. Iz sadržaja ove opsežne knjige vidljivo je da je njezin autor postignuo znatna priznanja u duhovnom, znanstvenom i umjetničkom kontekstu. Put do svih tih uspjeha, što je također vidljivo iz knjige, nije bio posut samo zvijezdama, nego i suzama (da se poslužim dvama motivima koje često koristi u svojem pjesništvu). No autor/pripovjedač zapravo vrlo malo rezonira o odnosu suza i zvijezda u svojem životu. Tek se tu i tamo upusti u kakvo ozbiljnije *odvagivanje* vlastitih odluka i životnih sudsibina, od kojih je među izraženijima ono koje donosi upravo dodatak drugom izdanju. Tako u poglavljju znamenita naslova *Na raskršćima* izravno razmatra o tome je li u životu izabirao prave ili krive putove i je li nešto trebalо/moglo završiti ovako ili onako, a odgovor pronalazi u majčinim riječima upućenima mu kada je ostavljao rodni dom – "Neka te blagoslov Božji prati na svakom koraku celoga života tvojega" te onih upućenih mu na smrti – "Bum ti pomagala". Osjećajući majčinu *pomoć* i Božji blagoslov na svim putovima koje je odabirao, odvraća pogled od prevaljenih staza i izabire nove. Jedan je od plodova takve odluke i dopunjeno izdanje knjige *Običan čovjek*. Ponovno ispravna odluka.

(Pretisak iz časopisa *Vijenac*, 23 (2015), br. 550, str. 11)

Mario KOLAR

STJEPAN HRANJEC: GORIČAN, MONOGRAFIJA, ZRINSKI ČAKOVEC I OPĆINA GORIČAN, 2014., 400 STR.

Sveučilišni profesor Stjepan Hranjec iz Čakovca, rodom iz Goričana, napisao je jednu od ponajboljih mjesnih monografija – o Općini Goričan. U recenziji o ovom vrijednom izdanju sam napisao:

Iako je zadnjih 30-ak godina objavljeno nekoliko vrsnih monografija o većim naseljima u Međimurju (Nedelišće, Čakovec, Prelog, Donji Vidovec, Kotoriba, Donja Dubrava, Sveta Marija, Žiškovec, Šenkovec, Mihovljan, Sv. Juraj u Trnju i dr.), ipak takvih knjiga još uvijek nedostaje. Pogotovo nedostaje mjesnih monografija sa znanstvenim, analitičkim pristupom. Međimurje danas već ima stasalu

novu generaciju školovanih povjesničara, geografa, jezičara, etnologa i sličnih stručnjaka, pa ipak monografska istraživanja pojedinih naselja još uvijek nastaju vrlo rijetko uz velike poteškoće. Tomu je tako, jer pisati povjesnu priču o jednom naselju nije nimalo lako. Ta se priča gotovo izričito temelji na izvornoj građi, a nju treba naći i znanstveno obraditi. Zato rad na lokalnim monografijama traje godinama.

Usprkos tih poteškoća i uz jasno saznanje što ga očekuje, prof. Stjepan Hranjec hrabro se vratio istraživanju povijesti i sadašnjosti svojega Goričana. Prije 30-ak godina on je već napisao knjigu o svojem rodnom mjestu, ali od tada se kontinuirano bavi Goričanom, a i znanstveno i metodološki je sazrio i došao do novih spoznaja. Stoga je ova njegova nova monografija Goričana jedno zrelo djelo vrsnog znalca međimurske povijesti, jezika, običaja, povijesti književnosti i društvenog života.

Koncepcija ove monografije djeluje na prvi pogled tradicionalno, kako se već dugo pišu slične monografije. Međutim, sama obrada pojedinih poglavlja i podpoglavlja donosi suvremeniji pristup povijestnoj građi, temeljitost i znanstvenu selekciju. Osobito uspješno i temeljito razrađena je povijest župe Sv. Leonarda, zatim povijest osnovnog školstva, te nadasve običajna baština Goričana. Knjiga donosi i mnoštvo podataka o goričanskom gospodarstvu, te naročito o društvenom i športskom životu. Kroz ovu knjigu prof. Hranjec uspio je proniknuti u bit povjesnog slijeda života u ovom velikom međimurskom naselju, pa je ova monografija zapravo svojevrsni spomenik svim Goričancima koji su živjeli na ovome tlu. Knjiga je temeljena na velikom broju izvora literature, a osobito su vrijedne i brojne slikovne ilustracije.

I drugi recenzent, mr. sc. Ivan Zvonar, o monografiji Goričan ima visoko mišljenje. "Vidljivo je da je monografija o naselju Goričan kompleksno djelo s realnom slikom povjesno-društvenog i kulturnog života tog naselja, od njegovih prvih spomena do najnovijeg vremena."

Svojom se konciznošću nameće prikaz povjesnih zbivanja na međimurskim prostorima, s naročitim obzirom na mjesto i položaj Goričana u burnim i mirnijim razdobljima njegove opstojnosti. Tu posebno valja istaći poglavje Goričanska republika i detaljni prikaz događanja u samom mjestu potkraj Prvoga svjetskog rata kao dijela šireg specifičnog pokreta u Međimurju, koji još nije dobio pravu znanstvenu valorizaciju u hrvatskoj povijesti.

U opisu se društvenog života polazi od običaja, tih nepisanih pravila ophođenja, često jačih od zakona.

Posebno se promatraju običaji nametnuti ciklusom godišnjih doba, a posebno oni vezani uz čovjeka i njegov bitak, određen trima osnovnim točkama: rođenjem, ženidbom ili udajom i smrću, a sve u skladnom suodnosu s duhovnom (organizacija crkvenog života) i svjetovnom sastavnicom, proisteklom iz osobnih značajki pojedinca i društvenih okolnosti u kojim je proveo duže ili kraće vrijeme svog postojanja. Detaljno su prikazani razvoj školstva te kulturno-umjetničke i sportske aktivnosti, pri čemu se navode brojne udruge koje su djelovale ili još uvijek djeluju u Goričanu.

Zadnje je poglavje posvećeno suvremenim zbivanjima i mogućnostima budućeg razvoja tog mjeseta.

Čitav je tekst popraćen bogatim ilustrativnim materijalom kojega dijelovi već danas predstavljaju veliku etnografsku vrijednost.

Na kraju valja istaći da je autor monografije rođen u Goričanu, gdje je, u dobru i zlu, proveo veći dio svoga života. Zbog toga je logičan i odjek određene emotivne crte pri koncipiranju i pisanju cijele monografije."

Autor knjige, prof. dr. sc. Stjepan Hranjec, monografiju o Goričanu zaključuje riječima: "Goričan je veliko mjesto s isto takvom svojom prošlošću. To su dvije činjenice koju su odredile i pristup kompletnoj građi u ovoj monografiji ali i opseg u interpretaciji te građe. A tih činjenica ima doista respektabilan broj. Svaki bi se Gorčenec (jasno, i Gorčenka) – i onaj koji živi u mjestu i koji je podrijetlom vezan za njega – trebao štimati da je šire područje Goričana bilo naseljeno još u starijem željeznom dobu (7.-5. st. pr. Kr.); da se današnje mjesto, doduše pod drugim nazivom spominje već 1255. godine; da koncem 19. stoljeća ima preko 3.000 žitelja; da je koncem 1. rata imao svoju "Goričansku republiku", kao izraz slobodarskih težnji mještana; da je dalo svoje žrtve i u 2. svjetskom, narodnooslobodilačkom ratu i u Domovinskom ratu; da je granično mjesto prema Mađarskoj (te se u turističke putovnice utiskuje "Gori-

čan"); da ima uređenu župu, s vrijednim detaljima sakralne umjetnosti, s uređenim okolišem i grobljem; da ima uređeno školstvo, čiji početci sežu u 18. stoljeće; da njegovi žitelji gaje izrazitu ljubav za očuvanje narodne baštine, osobito ženske nošnje i običaja; da u toj povijesti ima nekoliko udrug od kojih su neke utemeljene još koncem 19. stoljeća a da ih u ovo suvremeno doba djeluje dvadesetak njih; da ima razvijeno gospodarstvo s nekoliko vrlo jakih tvrtki, afirmiranih daleko izvan županijskih međa; da ima stotinjak akademski obrazovanih ljudi što je u novije doba manje-više bila konstanta te da ima danas uređene komunalne standarde, osobito otkad je u županijskom ustroju Goričan dobio status samostalne općine.

No, isto tako treba naglasiti da živimo u teškim vremenima. Najprije, jer je cijela zemlja suočena s besparicom ali isto tako i s još jednom činjenicom – opadanjem nataliteta; osim što se u Goričanu broj stanovnika smanjuje (a to se dramatično najbolje prepoznaje po broju novoupisane djece), dio mladih ljudi odlazi iz mjesta. Makar to zvučano kao fraza, treba reći da je najvažnije stvoriti uvjete da oni ostanu jer budućnost Goričana ponajviše ovisi o njima. K tome i drugo: potrebno je u novoj hrvatskoj sadašnjici, kad je Republika Hrvatska postala nova članica velike europske obitelji, ponuditi i ostvariti projekte čiju bi realizaciju pratili fondovi te europske obitelji."

Dragutin FELETAR